

სურსათის ეროვნული სააგენტო ხორცის მწარმოებლებს ახალ რეგულაციებს აცნობს

გვ. 5

სურსათის ეროვნული სააგენტო ყველის ეტიკეტირების წესის დაცვის კონტროლს ამკაცრებს

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონი - 2013-2016 წლებში განხორციელებული პროექტები

გვ. 6-8

„ცხოველის მკვებლობა ვეტიკინარტან უნდა ითანამშრომლოს“

გვ. 10

DCFTA-ის მოთხოვნები სურსათის მწარმოებლებისთვის - ვგაგვიჩვენებ

გვ. 12

ბერლინი - „მწვანე კვირა 2017“ (Grüne Woche 2017)

ბერლინის საერთაშორისო გამოფენა სოფლის მეურნეობის მიმართულებით მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე მასშტაბური და პრესტიჟული გამოფენაა, რომელიც 1926 წლიდან ყოველწლიურად იმართება. გამოფენის ვიზიტორთა რაოდენობა 400 000-ზე მეტია.

გვ. 2-3

რჩევა ფერმერისთვის - ჟოლოს აგრობიოტექნოლოგია

ჟოლო (Rubus idaeus) კენკროვანი კულტურაა. მისი ნაყოფი მეტად არომატული და ვიტამინებით, ორგანული მჟავებით და ნახშირწყლებით მდიდარია. ჟოლოს კენკრა შესანიშნავი სამკურნალო თვისებებით ხასიათდება.

გვ. 14-15

კარტოფილის წარმოების საინვესტიციო შესაძლებლობები

საქართველოს ბუნებრივ-კლიმატური პირობები შესაძლებლობას იძლევა ვანარმოთ, როგორც სასურსათო (საადრეო და საგვიანო), ასევე სათესლე და ეკოლოგიურად სუფთა (მაღალმთიან ზონაში) კარტოფილი.

გვ. 16

სადემონსტრაციო სათბურები მარნეულის მუნიციპალიტეტში

დუშეთის მუნიციპალიტეტში 3 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი გაიხსნა

გვ. 4

საქართველო - ევროკავშირი რას ნიშნავს უპირობო რეჟიმში

გვ. 13

ბერლინი - „მწვანე კვირეული 2017“

ბერლინის საერთაშორისო გამოფენა „მწვანე კვირეული 2017“ (Grüne Woche 2017)

19-23 იანვარს, სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი სამუშაო ვიზიტით გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში იმყოფებოდა. ვიზიტის ფარგლებში, მინისტრი ქალაქ ბერლინში სურსათის, სოფლის მეურნეობისა და მებაღეობის საერთაშორისო გამოფენის „მწვანე კვირეული 2017“ (Grüne Woche 2017) გახსნის ღონისძიებას დაესწრო. ბერლინის საერთაშორისო გამოფენა სოფლის მეურნეობის მიმართულებით მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე მასშტაბური და პრესტიჟული გამოფენაა, რომელიც 1926 წლიდან ყოველწლიურად იმართება. გამოფენის ვიზიტორთა რაოდენობა 400 000-ზე მეტია. წელს გამოფენაში „მწვანე კვირეული 2017“ (Grüne Woche 2017) სხვადასხვა ქვეყნის 1500-მდე კომპანია მონაწილეობდა. გერმანიასთან ერთად, გამოფენის „მწვანე კვირეული“ პარტნიორ ქვეყანას უნგრეთი წარმოადგენდა.

გერმანიაში ვიზიტის ფარგლებში, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა შეხვედრები გამართა გერმანიის, ესტონეთის, ლატვიის, ლიეტუვის, სლოვენის, მოლდოვას და სომხეთის სოფლის მეურნეობის მინისტრებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან.

ლევან დავითაშვილმა, გამოფენის ფარგლებში მონაწილე ქართულ სტენდზე, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის, ესტონეთის, მოლდოვის რესპუბლიკის და სომხეთის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მინისტრებს უმასპინძლა. საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრმა გერმანიის სოფლის მეურნეობის მინისტრთან, კრისტიან შმიდტთან გამართულ შეხვედრაზე ევროკავშირთან თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმებით (DCFTA) აღებული ვალდებულებების შესრულების, ასევე, სოფლის მეურნეობის განვითარების კუთხით გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის გამოცდილების გაზიარებისა და მხარდაჭერის მნიშვნელობაზე ისაუბრა. შეხვედრაზე აღინიშნა, რომ 2017 წელი გერმანია-საქართველოს მეგობრობის წლად არის გამოცხადებული, რაც ქვეყნებს შორის თანამშრომლობის გაღრმავებას შეუწყობს ხელს. ამასთან, 2017 წლის ზაფხულში დაგეგმილია საქართველოში გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დელეგაციის ვიზიტი.

ესტონეთის სოფლის საქმეთა მინისტრთან, ტარმო ტამისთან შეხვედრაზე, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა აღნიშნა, რომ ესტონეთი საქართველოს პარტნიორია და ორ ქვეყანას შორის სოფლის მეურნეობის კუთხით განსაკუთრებით მჭიდრო თანამშრომლობა არსებობს.

„საქართველოსთვის მნიშვნელოვანია ესტონეთის გამოცდილების გაზიარება, როგორც საქართველოს კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან

პარმონიზაციის, ასევე, კონკრეტული აგრარული დარგების და მიმართულებების განვითარებისა და სოფლის განვითარების კუთხით“, - აღნიშნა საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრმა. შეხვედრაზე მხარეებმა მეცხოველეობისა და დაავადებათა კონტროლის, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის, სურსათის უვნებლობის, წარმოებაში საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვის და გეოგრაფიული აღნიშვნების დაცვის კუთხით თანამშრომლობის გაღრმავების საკითხები განიხილეს.

საერთაშორისო გამოფენის Grüne Woche 2017 ფარგლებში, ლევან დავითაშვილმა შეხვედრები გამართა ლიეტუვის, ლატვიისა და სლოვენის რესპუბლიკების სოფლის მეურნეობის მინისტრებთან.

ლატვიის სოფლის მეურნეობის მინისტრთან, იანის დუკლავსთან გამართულ შეხვედრაზე ყურადღება გამახვილდა სოფლის მეურნეობაში თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარებისა და დანერგვის, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის ხელშეწყობის და სოფლის განვითარების საკითხებზე. შეხვედრაზე საუბარი შეეხო ქვეყნებს შორის სამეცნიერო-კვლევითი მიმართულებით თანამშრომლობის და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტის საკითხებს. შეხვედრაზე ლატვიურმა მხარემ მზადყოფნა გამოთქვა, უმასპინძლოს ქართველ ფერმერებს და ექსტენციის მიმართულებით ლატვიის გამოცდილება გაუზიაროს. საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრის, ლევან დავითაშვილის განცხადებით, ფერმერთა სწავლება და საკონსულტაციო საქმიანობის დახვეწა სოფლის

სამუშაო ვიზიტი გერმანიაში

მეურნეობის სამინისტროსთვის ერთ-ერთ მთავარ პრიორიტეტს წარმოადგენს. ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა და ცოდნაზე დაფუძნებული ექსტენციის სერვისი ქვეყანაში სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარების მნიშვნელოვანი წინაპირობაა.

ბერლინში სურსათის, სოფლის მეურნეობისა და მებაღეობის საერთაშორისო გამოფენის „მწვანე კვირეული 2017“ (Grüne Woche 2017) ღონისძიებების ფარგლებში, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი სლოვენიის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის, მეტყვეობისა და სურსათის მინისტრს, დეჟან ზიდანს შეხვდა. შეხვედრაზე მხარეებმა სოფლის განვითარების საკითხები და ორმხრივი სავაჭრო ურთიერთობები განიხილეს. სლოვენიის სოფლის მეურნეობაში ერთ-ერთი წამყვანი მიმართულება მეფუტკრეობა და თაფლის წარმოებაა. შეხვედრაზე საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა აღნიშნა, რომ საქართველოსთვის მნიშვნელოვანია მეფუტკრეობის განვითარების კუთხით სლოვენიის გამოცდილების გაზიარება. მან ხაზი გაუსვა ევროკავშირის მიერ საქართველოს მესამე ქვეყნების ჩამონათვალში შეყვანის მნიშვნელობას და აღნიშნა, რომ ეს საქართველოში მეფუტკრეობისა და თაფლის წარმოების განვითარებისთვის დიდი სტიმულია.

ლიტვის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მინისტრთან, ბრონუს მარკაუსკასთან შეხვედრაზე მხარეებმა სოფლის მეურნეობის სექტორში თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვის, მეცხოველეობის, სურსათის უვნებლობის და ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკისა და კვლევის კუთხით გამოცდილების გაზიარების საკითხები განიხილეს. შეხვედრაზე საუბარი შეეხო სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტის საკითხებსაც.

ბერლინის სურსათის, სოფლის მეურნეობისა და მებაღეობის საერთაშორისო გამოფენის ფარგლებში გამართულ შეხვედრებს საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი გერმანიაში, ლადო ჭანტურია, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრის პირველი მოადგილე ნოდარ კერესელიძე და სურსათის ეროვნული სააგენტოს უფროსი ზურაბ ჩეკურაშვილი ესწრებოდნენ.

GFFA – Die Berliner Welternährungskonferenz 2017

საერთაშორისო გამოფენის „მწვანე კვირეული“ ფარგლებში, ქალაქ ბერლინში სურსათისა და სოფლის მეურნეობის გლობალური ფორუმი გაიმართა, რომელშიც საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა მიიღო მონაწილეობა. ღონისძიება გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მინისტრის, კრისტიან შმიდტის ინიციატივით ყოველწლიურად იმართება და მასში მონაწილეობას 60 ქვეყნის სოფლის მეურნეობის მინისტრი იღებს. მიმდინარე წელს, გერმანიის საგარეო საქმეთა სამინისტროში გამართული ფორუმის მთავარი თემა სოფლის მეურნეობა და წყლის რესურსების სწორი გამოყენება იყო. გლობალური ფორუმის მონაწილეებმა წყლის, როგორც სასიცოცხლოდ აუცილებელი რესურსის სწორ გამოყენებაზე და აღნიშნული მიმართულებით არსებულ გამოწვევებზე იმსჯელეს. როგორც ფორუმზე აღინიშნა, მნიშვნელოვანია, რომ სოფლის მეურნეობაში წყლის რესურსის გამოყენება გონივრულად მოხდეს. ფორუმის ფარგლებში გაიმართა სამუშაო სესიები, სადაც რეგიონების და ქვეყნების მიხედვით წყლის რესურსებზე წვდომის კუთხით არსებულ მდგომარეობაზე იმსჯელეს. ფორუმის დასასრულს, მონაწილეებმა მიიღეს კომუნიკე, რომელიც წყლის რესურსების სწორი გამოყენებით სოფლის მეურნეობის ეფექტიან და მდგრად განვითარებას ეხება. ბერლინში გამართულ გლობალურ ფორუმს საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი გერმანიაში, ლადო ჭანტურია და სოფლის მეურნეობის მინისტრის პირველი მოადგილე ნოდარ კერესელიძე ესწრებოდნენ. ღონისძიების დასრულების შემდეგ, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის სურსათისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, კრისტიან შმიდტმა ოფიციალური მიღება გამართა, რომელსაც ფორუმის მონაწილე სოფლის მეურნეობის მინისტრები და მაღალი რანგის სტუმრები ესწრებოდნენ.

სიახლეები

დუშეთის მუნიციპალიტეტში 3 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი გაიხსნა

სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე გიორგი ხანიშვილი და სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტოს თავმჯდომარე გიორგი მიშელაძე დუშეთის მუნიციპალიტეტში 3 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის - „პომოდორნა“, „საარაგვო“ და „მადრანი ნატურალური“ - გახსნას დაესწრნენ.

„დღეს სახელმწიფოსა და ევროკავშირის დახმარებით შექმნილმა კიდევ სამმა ახალმა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივმა დაიწყო ფუნქციონირება. უნდა აღინიშნოს, რომ აგრარული დარგის მიმართულებით კოოპერაციამ ფერმერებს საკუთარი საქმიანობის განვითარებაში მნიშვნელოვანად შეუწყო ხელი. ახალი კოოპერატივები შემნახველი, სამაცივრე და სასათბურე მიმართულებით იფუნქციონირებენ. ქვეყანაში, სახელმწიფოს ხელშეწყობით, სულ უფრო აქტიურად ხდება ჩვენი სასოფლო-სამეურნეო პოტენციალის გამოყენება, რაც ხელშეწყობს შედეგებს ახლო მომავალში მოგვცემს“, - აღნიშნა სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილემ, გიორგი ხანიშვილმა.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის „პომოდორნა“ საქმიანობის ძირითად სფეროს სრულად აღჭურვილ 1000 კვ.მ სასათბურე მეურნეობაში პომიდვრის რამდენიმე სახეობის მოყვანა წარმოადგენს.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი „საარაგვო“ დუშეთის რ-ნის სოფელ წითელ კლდეში, ეკოლოგიურად სუფთა გარემოში, კარტოფილის ელიტური ჯიშების მოყვანას ახორციელებს.

კარტოფილის სხვადასხვა ჯიშისა და მარცვლოვანი კულტურების მოყვანა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის „მადრანი ნატურალური“ საქმიანობის მთავარი მიმართულებაა. ორივე კოოპერატივი ფლობს სამაცივრე მეურნეობებს, სადაც მოყვანილი პროდუქციის შესაბამის ტემპერატურაზე დასაწყობება შესაძლებელია.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების გახსნას საქართველოში ევროკავშირის დელეგაციის წარმომადგენლები, დუშეთის, თიანეთისა და ყაზბეგის გავრთიანებული ოლქის დეპუტატი ზაქარია ქუცნაშვილი, მცხეთა-მთიანეთის გუბერნატორი გოჩა ზვიკიძე ესწრებოდნენ. კოოპერატივები სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის (ENPARD) და ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტის „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების მხარდაჭერა საქართველოში“ ფარგლებში შეიქმნა.

სადემონსტრაციო სასათბურე კომპლექსი მარნეულის მუნიციპალიტეტში

სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის საგანგებო და სრულუფლებიანმა ელჩმა საქართველოში, ძი იანჩიმ, ქვემო ქართლის რეგიონის გუბერნატორთან, პაატა ხიზანაშვილთან ერთად, მარნეულის მუნიციპალიტეტის სოფელ შულავერში, საქართველო-ჩინეთის ტექნიკური თანამშრომლობის პროექტის ფარგლებში აშენებული სადემონსტრაციო სასათბურე კომპლექსი დაათვალიერეს.

ახალი ტექნოლოგიებით აღჭურვილი სასათბურე კომპლექსი „ჰუნანის სოფლის მეურნეობის ჯგუფმა“ სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის კუთვნილ 5 ჰა მიწის ფართობზე ააშენა. კომპლექსი მზის, ერთსივრცეანი სათბურების და სხვა დამხმარე ნაგებობების - სულ 6 დიდი და 27 პატარა სათბურისგან შედგება. პროექტი მიზნად ისახავს საქართველოში სასათბურე მეურნეობების განვითარებას და სანარმოო პოტენციალის ზრდას.

„ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკასთან საქართველოს მჭიდრო თანამშრომლობა აკავშირებს. აღნიშნული თანამშრომლობის ფარგლებში, საქართველოში, კერძოდ ქვემო ქართლის რეგიონში, მნიშვნელოვანი პროექტი განხორციელდა, რომელიც ხელს შეუწყობს ადგილობრივი ფერმერებისთვის თანამედროვე ტექნოლოგიების გაცნობას და კონკურენტუნარიანობის ზრდას. ეს კი, რეალური წინაპირობაა იმისა, რომ ადგილობრივმა ფერმერებმა წარმოება გაზარდონ, მიიღონ მეტი შემოსავალი და გაიუმჯობესონ ეკონომიკური მდგომარეობა. საბოლოოდ, ბოსტნეულის ადგილობრივი წარმოების ზრდა აგროსასურსათო სექტორის სავაჭრო ბალანსის გამოსწორების საშუალებას მოგვცემს, რაც ქვეყნის ეკონომიკისთვის მნიშვნელოვანია“, - აღნიშნა ლევან დავითაშვილმა.

სადემონსტრაციო სათბურებში ქართველ ფერმერებს საშუალება აქვთ მიიღონ თეორიული და პრაქტიკული ცოდნა ბოსტნეულის მოვლა-მოყვანის თანამედროვე ტექნოლოგიებზე, მზის სათბურების მშენებლობის სპეციფიკასა და მართვის საკითხებზე, სათბურებში ბოსტნეული კულტურების დაავადებების კონტროლის, ასევე, დახურულ გრუნტში ბიოსასუქებისა და ბიოპესტიციდების გამოყენების მექანიზმებზე.

როგორც ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის საგანგებო და სრულუფლებიანმა ელჩმა საქართველოში ძი იანჩიმ აღნიშნა, ნათელია ის პოზიტიური შედეგები, რასაც აღნიშნული სათბურების შექმნით ადგილობრივ ფერმერები იღებენ. მათ საშუალება აქვთ ისწავლონ ბოსტნეულის წარმოების თანამედროვე ტექნოლოგიები, რათა შეძლონ მეტი მოსავლის მიღება. წარმოებაში თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა კი, საშუალებას მისცემს საქართველოს, რომ ბოსტნეულის ექსპორტიორი ქვეყანა გახდეს. ჩინური მხარე მზად არის საქართველოს გაუზიაროს

ის დიდი გამოცდილება, რაც ამ მიმართულებით ჩინეთს აქვს. ქვემო ქართლის გუბერნატორის, პაატა ხიზანაშვილის თქმით, რეგიონისთვის მნიშვნელოვანია მსგავსი ტიპის სათბურების არსებობა, რადგან ეს საშუალებას მისცემს ადგილობრივ ფერმერებს გაეცნონ თანამედროვე ტექნოლოგიებს და ნაკლები დანახარჯებით მეტი შემოსავლის მიღება შეძლონ.

ბოსტნეულის წარმოებასთან დაკავშირებით ტექნიკური თანამშრომლობის პროექტი საქართველოს მთავრობასა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მთავრობას შორის 2014 წლის 15 იანვარს გაფორმდა, პროექტისათვის 20 მილიონი იუანი (3 მლნ-მდე აშშ დოლარი) განისაზღვრა. „ჰუნანის პროვინციის სოფლის მეურნეობის ჯგუფი“ აქტიურად ახორციელებს საერთაშორისო პროექტებს სოფლის მეურნეობის დარგში ადამიანური რესურსების განვითარების და ფერმერთა გადამზადების კუთხით. საქართველო-ჩინეთის ერთობლივი პროექტის ფარგლებში, ბოსტნეულის მოვლა-მოყვანის ტექნოლოგიებზე „ჰუნანის სოფლის მეურნეობის ჯგუფმა“ 300-მდე ადგილობრივი ფერმერისთვის საქართველოსა და ჩინეთში 6 სასწავლო კურსი ჩაატარა.

შულავერში მდებარე სადემონსტრაციო სათბურები, სოფლის მეურნეობის მინისტრთან ერთად, სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილეებმა, იური ნობაძემ და გიორგი ხანიშვილმა, ასევე, სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის დირექტორის მოადგილემ, ნოდარ ხატიაშვილმა დაათვალიერეს.

სიახლეები

რეგიონული ლაბორატორიების გაძლიერების პროგრამა- დუშეთის რეგიონული ლაბორატორია

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონის ოთხივე მუნიციპალიტეტში (მცხეთა, დუშეთი, თიანეთი, ყაზბეგი) გეოგრაფიულ-ბუნებრივი კლიმატური პირობებიდან გამომდინარე, ძირითადად გავრცელებულია მესაქონლეობა. რეგიონის სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაში აღნიშნულ დარგს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს. მესაქონლეობა ფერმერთა და გლეხური მეურნეობების ერთ-ერთ ძირითად შემოსავალს წყაროს წარმოადგენს.

სახელმწიფოს მხრიდან ხელშეწყობი ღონისძიებების განხორციელების და რეგიონში არსებული რესურსების სრული გამოყენების შემთხვევაში, შესაძლებელია რეგიონში არსებული პირუტყვის რაოდენობის გაორმაგება. აღნიშნული მიზნის მიღწევით ერთ-ერთ მთავარ კომპონენტად ფერმერებისათვის გაუმჯობესებულ ლაბორატორიულ მომსახურებაზე და სერვისებზე ადგილობრივ დონეზე ხელმისაწვდომობა წარმოადგენს.

ლაბორატორიული კვლევების წარმოება აუცილებელია როგორც ცხოველთა დაავადებების კონტროლის, ასევე

ზარალის თავიდან აცილების კუთხით.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონის ოთხივე მუნიციპალიტეტს ლაბორატორიულ მომსახურებას დუშეთში არსებული სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია უწევს. მას ასევე აქვს შესაძლებლობა ტერიტორიაზე განსაკუთრებით საშიში პათოგენით გამოწვეული ცხოველების დაავადების გავრცელების რისკის მომენტში, ლაბორატორიულ კომპონენტში მიიღოს მონაწილეობა.

რეგიონული ლაბორატორიების გაძლიერების პროგრამის საფუძველზე, დუშეთის ლაბორატორიაში 2012 წლიდან დღემდე მნიშვნელოვანი რეფორმები განხორციელდა.

ლაბორატორია აშშ-ის თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტოს (DTRA) მიერ ერთობლივი ბიოლოგიური თანამშრომლობის პროგრამის ფარგლებში, საერთაშორისო დონის აპარატურით და სადიაგნოსტიკო საშუალებებით აღიჭურვა; ლაბორატორიული კვლევის მეთოდებზე განხორციელდა პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლება და ჩატარდა სწავლებები.

ლაბორატორიის დიაგნოსტიკის სფეროები განსაკუთრებით საშიში პათოგენით გამოწვეული ცხოველთა დაავადებების და სხვა არაინფექციური დაავადებების დიაგნოსტიკაა, მათ შორის, ბრუცელოზი, ჯილეხი, მასტიტი, ნიუკასლი და სხვა. ახალი ინფრასტრუქტურა შესაძლებლობას იძლევა ამ დაავადებებზე მაღალი სტანდარტის კვლევები ჩატარდეს და, შესაბამისად, ბიზნეს-ოპერატორები და სხვა დაინტერესებული პირები საერთაშორისოდ აღიარებულ კვლევის შედეგებს მიიღებენ.

2016 წლის თებერვალში, საერთაშორისო აღიარების მქონე მასკრედიტებული ორგანოს (ANAB) მიერ დუშეთის ლაბორატორიის ISO 17025 სტანდარტზე მიენიჭა აკრედიტაცია, რაც საერთაშორისოდ აღიარებულს ხდის ჩატარებულ გამოკვლევის შედეგებს. აკრედიტაციის სფეროებია - ასკოლის რეაქცია, რომ-ბენგალ ტესტი და კალიფორნიული მასტიტის ტესტი.

სურსათის ეროვნული სააგენტო ხორცის მწარმოებლებს ახალ რეგულაციებს აცნობს

სურსათის ეროვნული სააგენტოს წარმომადგენლები ხორცისა და ხორცპროდუქტების მწარმოებლებს შეხვდნენ და ახალი რეგულაციები გააცნეს. შეხვედრაზე მოწვეული იყვნენ შიდა ქართლის რეგიონის ბიზნესოპერატორები, რომლებსაც ეტიკეტის ნიმუშები დაურიგდათ.

„ტექნიკური რეგლამენტი მომხმარებელთა ინტერესების დასაცავად მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯია. ჩვენთვის პრიორიტეტულია ადამიანის ჯანმრთელობა, რისთვისაც ბოლო პერიოდში არაერთი საკანონმდებლო რეგულაცია შემუშავდა. ამასთან, ჩვენ, როგორც მაკონტროლებელი, ვალდებული ვართ, ბიზნესოპერატორებს მივანოდოთ დეტალური ინფორმაცია იმ სიახლეების შესახებ, რასაც მათ კანონი ავალდებულებს. საქართველოს მოქალაქეების დაცვა მავნე სურსათისაგან მხოლოდ ერთობლივი ძალისხმევით არის შესაძლებელი“, - განაცხადა სურსათის ეროვნული სააგენტოს უფროსმა, ზურაბ ჩეკურაშვილმა.

ტექნიკური რეგლამენტი „საქონლის ხორცისა და საქონლის ხორცის პროდუქტების ეტიკეტების წესი“ 2017 წლის 1 იანვრიდან ამოქმედდა. რეგლამენტი განსაზღვრავს ბაზარზე განთავსებული საქონლის ხორცისა და საქონლის ხორცის პროდუქტების წარმოების, გადამუშავებისა და დისტრიბუციის ეტაპებზე სავალდებულო ეტიკეტებისა და ბიზნესოპერატორის ვალდებულებებს, ეტიკეტზე დაიტანოს სრული ინფორმაცია ხორცის წარმომავლობის შესახებ, როდის და რომელ სასაკლაოზეა საქონელი დაკლული, ცხოველის ასაკი, ვარგისიანობის ვადა და ა.შ

სურსათის ეროვნულმა სააგენტომ ბიზნესოპერატორების ინფორმირების მიზნით შეხვედრები მთელი ქვეყნის მასშტაბით გამართა.

სურსათის ეროვნული სააგენტო ყველის ეტიკეტების წესის დაცვის კონტროლს ამკაცრებს

სურსათის ეროვნულ სააგენტოში მსხვილი სუპერმარკეტების წარმომადგენლებს რძის, რძის ნაწარმისა და რძის შემცველი პროდუქტების ეტიკეტებისა და რეალიზაციის სავალდებულო მოთხოვნები გააცნეს. განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდა ყველზე, რომელიც ყველაზე ფართოდ გამოყენებადი და, ამავე დროს, მაღალი რისკის შემცველი სურსათია.

„მნიშვნელოვანია, დაცული იყოს ყველა ის ნორმა, რასაც რძის ტექნიკური რეგლამენტი ითვალისწინებს. დაუშვებელია, „ყველის“ სახელწოდებით იყიდებოდეს პროდუქტი, რომელიც მცენარეულ ცხიმს შეიცავს. ამ საკითხს სააგენტო განსაკუთრებულ ყურადღებას დაუთმობს და მკაცრად გააკონტროლებს ეტიკეტზე განთავსებული ინფორმაციის სისწორეს“, - განაცხადა სურსათის ეროვნული სააგენტოს უფროსმა, ზურაბ ჩეკურაშვილმა.

სააგენტოს უფლებამოსილმა პირებმა სავაჭრო ობიექტების წარმომადგენლებს დეტალურად გააცნეს ეტიკეტზე დასატანი ინფორმაცია, კერძოდ, ეტიკეტზე პროდუქტის დასახელებასთან ერთად, მითითებული უნდა იყოს მწარმოებლის საიდენტიფიკაციო მონაცემები (დასახელება, მისამართი, საიდენტიფიკაციო კოდი, საწარმოს აღიარების ნომერი), პროდუქტის შემადგენლობა, სტანდარტის ნომერი, დამზადების თარიღი, ვარგისიანობის ვადა, შენახვის პირობები, ენერგეტიკული ღირებულება 100 გრ პროდუქტში და მასა.

ეტიკეტების წესის დარღვევისთვის ბიზნესოპერატორების მიმართ გატარდება კანონმდებლობით გათვალისწინებული სანქციები.

მომხმარებელთა ინტერესების და სურსათის უვნებლობის სტანდარტების დაცვის მიზნით, სურსათის ეროვნული სააგენტო ანალიზურ შეხვედრებს რეგიონებშიც გამართავს.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონი - 2013-2016 წლებში განხორციელებული პროექტები

პროექტების მართვის სააგენტო

სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო

მცირემინიან ფერმერთა საგაზაფხულო სამუშაოების ხელშეწყობის პროექტი

მცირემინიან ფერმერთა საგაზაფხულო სამუშაოების ხელშეწყობის პროექტის ფარგლებში, მცხეთა-მთიანეთის რეგიონის ბენეფიციართათვის გამოყოფილი იყო სარგებელი:

2016 წელს - მცირემინიან ფერმერთა საგაზაფხულო სამუშაოების ხელშეწყობის პროექტით მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში განისაზღვრა 40,411 ბენეფიციარი. ბენეფიციარებმა 2,153,242 ლარის ღირებულების სარგებელი მიიღეს. პროექტის ფარგლებში, დამუშავდა 9,320 ჰა სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი.

2015 წელს - აღნიშნული პროექტის ფარგლებში, მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში განისაზღვრა 40,334 ბენეფიციარი. ბენეფიციარებმა 2,109,008 ლარის ღირებულების სარგებელი მიიღეს. ჯამში დამუშავდა 10,043 ჰა სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი.

2014 წელს - პროექტის ფარგლებში, მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში 39,838 ბენეფიციარი განისაზღვრა. ბენეფიციარებმა 2,763,588 ლარის ღირებულების სარგებელი მიიღეს. ჯამში დამუშავდა 9,789 ჰა სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი.

2013 წელს - საგაზაფხულო სამუშაოების ხელშეწყობის პროექტის ფარგლებში მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში განისაზღვრა 31,864 ბენეფიციარი. ბენეფიციარებმა 7,877,832 ლარის ღირებულების სარგებელი მიიღეს. ჯამში დამუშავდა 9,222 ჰა სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი.

პროექტის მიზანი:

სოფლად მცხოვრები ფერმერებისა და გლეხებისათვის, რომლებიც წლების მანძილზე მძიმე ეკონომიკური ვითარების გამო სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების დამუშავებას ვერ ახერხებდნენ, ხვნის პროცესში დახმარება.

პროგრამის ფარგლებში, პირველ ეტაპზე, ფერმერებმა და გლეხებმა სახელმწიფოსგან უსასყიდლოდ მიიღეს სასოფლო-სამეურნეო ინვენტარი; პროგრამის ფარგლებში დამზადდა საბანკო ბარათი, ე. წ. „აგრობარათი“.

სამსლიანი პროგრამის განხორციელების შედეგად, პრაქტიკულად მიტოვებულ, ყაშირად ქცეულ მიწებს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულება დაუბრუნდათ.

შედეგებიანი აგროკრედიტის პროექტი

შედეგებიანი აგროკრედიტის პროექტის ფარგლებში 31.12.2016 მდგომარეობით, მცხეთა-მთიანეთში გაიცა შემდეგი ოდენობის სესხები:

- საბრუნავი საშუალების მიზნობრიობით 3,998,246 ლარის ღირებულების 171 სესხი 359,751 დოლარის ღირებულების 3 სესხი
- ძირითადი საშუალების მიზნობრიობით 5,965,225 ლარის ღირებულების 172 სესხი 4,004,453 დოლარის ღირებულების 43 სესხი

ყველაზე მეტი სესხი მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში გაცემულია შემდეგ დარგებში: მესაქონლეობა, სასათბურე მეურნეობა, მეხაღვლეობა, ხილის გადამამუშავება, სოკოს წარმოება.

პროექტის მიზანი:

აგროსექტორით საბანკო სისტემის დაინტერესება და მათი პროექტში ჩართვა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიღწევაა, რამაც სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარებისთვის გადამწყვეტი როლი უნდა შეასრულოს. დღეისათვის შედეგებიანი აგროკრედიტის პროექტში 13 ბანკი და 2 სალიზინგო ორგანიზაციაა ჩართული.

აღნიშნული პროექტის განხორციელებით, მენარმეებისა და ფერმერებისთვის ხელმისაწვდომი გახდა იაფი ფინანსური რესურსი

პროგრამა დანარბამოვალად

მცხეთა-მთიანეთში, პროგრამის ფარგლებში, დამტკიცებულია 10 პროექტი. სააგენტოს დაფინანსების ოდენობამ შეადგინა 256,482 ლარი. ბაღების გასაშენებელი ფართობი შეადგენს 39 ჰა-ს.

პროექტის ფარგლებში მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში დაფინანსებული კულტურის ყველაზე დიდი წილი უჭირავს კაკალს, უოლოს და ვაშლის ბაღებს.

პროექტის მიზანი:

საქართველოში არსებული სასოფლო-სამეურნეო მიწების ეფექტიანი გამოყენება მრავალწლიანი კულტურების გაშენების გზით, რის შედეგად მოხდება იმპორტირებული პროდუქციის ჩანაცვლება და გაიზრდება ექსპორტი, გაადვილდება გადამამუშავებელი საწარმოების წვდვით უზრუნველყოფის შესაძლებლობა და გაუმჯობესდება სოფლად მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა.

აგროდაზღვევის პროგრამა

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში 2014-2015 წლებში, აგროდაზღვევის პროგრამის ფარგლებში, გაცემულია 45 პოლისი. დაზღვეულია 1,024,759 ლარის ღირებულების სხვადასხვა კულტურა და 160 ჰა მიწის ფართობი. ჯამში სააგენტოს სუბსიდიის თანხამ 77,739 ლარი შეადგინა.

2016 წელს მცხეთა-მთიანეთში გაიცა 33 პოლისი. დაზღვეულია 402,428 ლარის ღირებულების სხვადასხვა კულტურა და 68 ჰა მიწის ფართობი. ჯამში სააგენტოს მიერ გადასახდელი სუბსიდიის თანხა 28,369 ლარს შეადგენს.

პროექტის მიზანი:

აგრარულ სექტორში წარმოების თანამედროვე სტანდარტებზე გადასვლა დარგში აგროდაზღვევის კომპონენტის დანერგვას გულისხმობს.

აგროდაზღვევის პროექტის მიზანი აგროსექტორში სადაზღვეო ბაზრის განვითარება, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის ხელშეწყობა, სასოფლო-სამეურნეო სფეროში დასაქმებული პირების კონკურენტუნარიანობის ამაღლება, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული პირებისთვის შემოსავლის შენარჩუნება და რისკების შემცირებაა.

სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გადამამუშავებელი და შემნახველ საწარმოთა თანადაფინანსების პროექტი

მცხეთა-მთიანეთში, 31.12.2016 მდგომარეობით სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელ კომპონენტში დამტკიცდა 5 პროექტი, ჯამური საინვესტიციო ღირებულებით 3,564,168 აშშ დოლარი. სახელმწიფო თანადაფინანსებამ 990,670 აშშ დოლარი შეადგინა. პროექტი ასევე ემსახურება სანედლეულო ბაზის განვითარებას.

სამაცივრეს კომპონენტში დაამტკიცა 1 პროექტი ჯამური საინვესტიციო ღირებულებით 520,670 აშშ დოლარი. სახელმწიფო თანადაფინანსებამ შეადგინა 208,268 აშშ დოლარი.

პროექტის მიზანი:

საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ახალი გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსება.

ახალი და გაფართოებული საწარმოები

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში გაიხსნა 6 ახალი საწარმო და გაფართოვდა 10 საწარმო.

- 6 ახალი საწარმო (3 აგროკრედიტი, 3 თანადაფინანსება) სრული ინვესტიცია - 2,589,644 აშშ დოლარი
- საკუთარი წილი - 648,469 აშშ დოლარი
- შედეგებიანი აგროკრედიტი - 1,349,175 აშშ დოლარი
- გრანტი - 592,000 აშშ დოლარი.

2012 წელს, მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში წყალუმრუნველყოფილი იყო 2 100 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ფართობი. 2012 წლიდან დღემდე, რეგიონში დასრულდა სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის 9 სარეაბილიტაციო პროექტი, სამუშაოების ჯამური ღირებულებით 14 689 850 ლარი. სარეაბილიტაციო პროგრამის ფარგლებში, აღდგენილი სამუშაოები ჩაუტარდა 121 კმ სამელიორაციო არხს, 1 ერთეულ სათავე ნაგებობას და სხვა ჰიდროტექნიკურ ნაგებობებს.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში, სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდთან (IFAD) თანამშრომლობით, დასრულდა სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის 2 სარეაბილიტაციო პროექტი. სამუშაოების ჯამურმა ღირებულებამ 5 873 000 ლარი შეადგინა.

სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის ტექნიკური ექსპლუატაციის ფარგლებში, 2013-2016 წლებში, მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში გაიწმინდა და მოწესრიგდა 349 კმ სამელიორაციო არხი, გარემონტდა 202 ერთეული სხვადასხვა ჰიდროტექნიკური ნაგებობა.

ჩატარებული სამუშაოების შედეგად, წყალუმრუნველყოფილი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ფართობი რეგიონში 9 970 ჰექტრამდე გაიზარდა, ხოლო დაშრობა 2 900 ჰექტრამდე ხორციელდება.

დღეისათვის, რეგიონში მიმდინარეობს სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის 5 გარდამავალი სარეაბილიტაციო პროექტი. სამუშაოების დასრულების შემდეგ, წყალუმრუნველყოფილი იქნება 80 ჰექტარი მიწის ფართობი, ხოლო დამშრობი სისტემები მოემსახურება დამატებით 500 ჰექტარ მიწის ფართობს.

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია სამი მიმართულების - ცხოველთა, მცენარეთა და სურსათის - დიაგნოსტიკის კუთხით მუშაობს. არსებული შესაძლებლობების თანამედროვე მოთხოვნებთან სრულ შესაბამისობაში მოსაყვანად, მთელ ლაბორატორიულ ქსელში, მათ შორის, დუშეთის რეგიონულ ლაბორატორიაში თანამედროვე აპარატურის და ტექნიკის შექმნა/განახლება მოხდა.

2013 წლიდან, საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია რეგიონულ დონეზე ავითარებს ლაბორატორიული კვლევების სპექტრს - არსებულ მეთოდებს ემატება ახალი კვლევები, მიმდინარეობს აკრედიტაციის სფეროში მათი ეტაპობრივი დამატება.

განხორციელებული და მიმდინარე ღონისძიებები:

- 2015 წლის დეკემბერში, დუშეთის ლაბორატორიის ახალი შენობა აშენდა და აღიჭურვა დონორი ორგანიზაციის - აშშ-ის თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტოს (DTRA) მხარდაჭერითა და დაფინანსებით. ლაბორატორიაში აქტიურად ხორციელდება ცხოველთა განსაკუთრებით საშიში ინფექციური და სხვა დაავადებების დიაგნოსტიკა. დღეისათვის, დუშეთის რეგიონულ ლაბორატორიაში დასაქმებულია 4 სპეციალისტი;

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონი - 2013-2016 წლებში განხორციელებული პროექტები

- 2015 წელს, დუშეთის ლაბორატორიის სპეციალისტებმა გაიარეს სწავლება სურსათისა და წყლის როგორც მიკრობიოლოგიური, ასევე ფიზიკურ-ქიმიური კვლევების მეთოდებში;
- 2016 წელს მთავრობის დახმარებით ორგანიზაცია - ANAB-ის მიერ განხორციელებული მონიტორინგის დროს დუშეთის ლაბორატორიამ გაიარა საერთაშორისო აკრედიტაცია; სააკრედიტაციო სფეროს დაემატა ადგილობრივი წარმოებული კვლევები ჭილეხის, ბრუცელოზისა და მასტიტის პირველად დიაგნოსტიკაზე.
- სამინისტროს რაიონული საინფორმაციო-საკონსულტაციო სამსახურის თანამშრომლებთან კოორდინაციით, ლაბორატორიის სპეციალისტებმა რეგიონში გავრცელებულ სხვადასხვა დაავადებასთან დაკავშირებით ფერმერებთან არაერთი შეხვედრა გამართეს;
- აქტიურად გრძელდება ცხოველთა დაავადებების (მათ შორის განსაკუთრებით საშიში ინფექციების) პირველადი დიაგნოსტიკა;

ნიმუშების სტატისტიკა

- 2013 წელს გამოკვლეულია 1 780 ნიმუში, მათ შორის ბრუცელოზზე-78.
- 2014 წელს გამოკვლეულია 35 209 ნიმუში, მათ შორის 7035 - ბრუცელოზზე, 28 000 - ჭილეხზე.
- 2015 წელს პერიოდში გამოკვლეულია 2441 ნიმუში; მათ შორის 2220 - ბრუცელოზზე.
- 2016 წელს პერიოდში გამოკვლეულია 20 468 ნიმუში; მათ შორის 16 609 ბრუცელოზზე.

დაგეგმილი ღონისძიებები

- აქტიურად ჩატარდება საინფორმაციო შეხვედრები ფერმერებთან და სურსათის მწარმოებლებთან;
- მოხდება სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების წარმომადგენლებსა და ბიზნესოპერატორებისათვის დანერგილი მეთოდების გაცნობა და ტესტირების პროცედურების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება;
- გაფართოვდება წყლის და სურსათის ქიმიური და მიკრობიოლოგიური კვლევების სპექტრი.

სურსათის ეროვნული სააგენტო საქმიანობას სამი ძირითადი მიმართულებით - ვეტერინარია, ფიტოსანიტარია და სურსათის უვნებლობა - ახორციელებს.

სააგენტოს მცხეთა-მთიანეთის რეგიონულ სამსახურში მუდმივად 20 თანამშრომელია დასაქმებული, 12 - ხელშეკრულების საფუძველზე.

სხვადასხვა დაავადების წინააღმდეგ ღონისძიებების გატარების მიზნით, სააგენტო პერიოდულად ატარებს ცხოველთა პროფილაქტიკურ ვაქცინაციას.

მოსახლეობის ჯანმრთელობისა და მომხმარებლის ინტერესების დაცვის მიზნით, მიმდინარეობს სასწავლო დაწესებულებების, საზოგადოებრივი კვების ობიექტების, სამომხმარებლო ბაზრის სახელმწიფო კონტროლი. მუდმივად მოწოდება სკოლებისა და სკოლამდელი დაწესებულებების კვების ბლოკები, სადაც სურსათის უვნებლობის სტანდარტები წინა წლებთან შედარებით მნიშვნელოვნადაა გაუმჯობესებული. აღნიშნულ დაწესებულებებში მოწესრიგდა ჰიგიენური მდგომარეობა, მათ შორის, პერსონალის ჰიგიენა, სურსათის ტემპერატურული რეჟიმის დაცვა,

რეცხვა-დეზინფიცირება. სასწავლო დაწესებულებების შემოწმების გარდა, გაძლიერებულია რისკზე დაფუძნებული სურსათის უვნებლობის სახელმწიფო კონტროლი. რეგიონის მასშტაბით ფუნქციონირებს 4 ცხოველთა სასაკლაო.

სურსათის უვნებლობის უზრუნველსაყოფად, მნიშვნელოვანია ბიზნესოპერატორთა მონაცემების სრულყოფა. საიდენტიფიკაციო მონაცემების ელექტრონული რეესტრის შექმნის მიზნით, სააგენტოს სპეციალისტები „კარდაკარ“ პრინციპით ადგენენ და აზუსტებენ მონაცემებს. ამ დროისთვის ელექტრონულ რეესტრში შეტანილია 700-მდე ბიზნესოპერატორის მონაცემები.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში მეფუტკრეობის განვითარების პოტენციალი არსებობს. ევროკავშირის ბაზარზე თავლის ექსპორტის ხელშეწყობის მიზნით, სურსათის ეროვნულ სააგენტოს სპეციალისტები ახორციელებენ საინფორმაციო კამპანიას, რომლის ფარგლებშიც მომზადდა და დაიბეჭდა მეფუტკრე-ფერმერის გზამკვლევი „ქართული თავლის გზა ევროპისკენ“. საინფორმაციო მასალები ვრცელდება როგორც სააგენტოს სამსახურების, ასევე სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საინფორმაციო-საკონსულტაციო სამსახურების მეშვეობით. ამასთან, სააგენტოსა და დონორი ორგანიზაციების მიერ მოწყობილი შეხვედრები სხვადასხვა მიმართულების ბიზნესოპერატორებთან (მეფრინველეობა, ცხოველთა სასაკლაოები, რძის სექტორი, ხორცისა და ხორცპროდუქტების მწარმოებელი ბიზნესოპერატორები), რაც ხელს უწყობს სურსათის უვნებლობის სტანდარტების დანერგვას.

მცხეთა-მთიანეთში, როგორც მაღალმთიან რეგიონში ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულება მეცხოველეობაა. შესაბამისად, ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვას და ვეტერინარული ღონისძიებების განხორციელებას მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება. ეპიზოოტიური კეთილსაიმედოობის შენარჩუნების მიზნით, ხორციელდება პირუტყვის ვაქცინაცია შემდეგ დაავადებებზე: თურქული, ჭილეხი, ცოფი, ნოდულარული დერმატიტი, ცხვრისა და თხის ყვავილი, წვრილფეხა პირუტყვის ჭირი. მიმდინარეობს ბრუცელოზის სერომონიტორინგი - სისხლის ნიმუშების კვლევა.

პირუტყვის აღრიცხვიანობისა და მიკვლევადობის მიზნით, 2012-2016 წლებში იდენტიფიცირებულია 54 ათასზე მეტი მსხვილფეხა და 1300 ზე მეტი წვრილფეხა პირუტყვი.

მცენარეთა დაცვის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში, მიმდინარეობს საკარანტინო მავნებლების საწინააღმდეგო ღონისძიებები. 2014 წელს, იტალიური კალიის საწინააღმდეგოდ დამუშავდა 40 ჰექტარი ფართობი და მინიმუმამდე შემცირდა მავნებლის გავრცელება რეგიონში; 2015-2016 წლებში დამატებითი წამლობის ჩატარება საჭირო აღარ გახდა. სააგენტო ასევე ახორციელებს კვლევას საკარანტინო ორგანიზმებზე. ლაბორატორიიდან მიღებული ნიმუშების კვლევის შედეგებით, რეგიონის ტერიტორიაზე საკარანტინო ორგანიზმი არ დადასტურებულა.

მომხმარებლის და ფერმერთა ინტერესების დაცვის მიზნით, მიმდინარეობს პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების ხარისხის კონტროლი და ფალსიფიცირებული, მოძველებული, უხარისხო პრაპარტების ქსელიდან ამოღება.

დღეისათვის, საქართველოს მასშტაბით, რეგისტრირებულია 1506 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი, მათ

შორის, მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში რეგისტრირებულია 84 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი.

მცხეთა - 10, დუშეთი -24, თიანეთი -18, ყაზბეგი -32.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები ძირითადად საქმიანობენ მეფუტკრეობისა და მესაქონლეობის მიმართულებით.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მცირე გაბარიტიანი აგროტექნიკით აღჭურვის პროგრამა

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მცირე გაბარიტიანი აგროტექნიკით აღჭურვის პროგრამა მცირეგაბარიტიანი აგროტექნიკის კოოპერატივებისათვის გადაცემას შეღავათიან ფასად, 900 ლარად (რაც მისი ღირებულების 24 % შეადგენს), ითვალისწინებს. თითოეულ კომპლექტში შედის მოტობლოკის აგრეგატი სათიბით, გუთნით, კულტივატორით და ხელის სათესი. დევილებისა და ეკომიგრანტების მიერ შექმნილ, ასევე მაღალმთიან, სასაზღვრო და საოკუპაციო ხაზის მიმდებარე სოფლებში რეგისტრირებულ კოოპერატივებს თითო კომპლექტის შესყიდვისას, დამატებით, 1 ხელის სათესი 1 ლარად გადაეცემა.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში 35 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივზე გაცემულია 53 აგროკომპლექტი და 9 ხელის სათესი.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონის მუნიციპალიტეტებში სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებზე გაცემული აგროკომპლექტები:

- მცხეთის მუნიციპალიტეტი - 4 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივისთვის 6 აგროკომპლექტი;
- დუშეთის მუნიციპალიტეტი - 10 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივისთვის 14 აგროკომპლექტი და 5 ხელის სათესი;
- თიანეთის მუნიციპალიტეტი - 8 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივისთვის 10 აგროკომპლექტი და 2 ხელის სათესი;
- ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი - 13 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივისთვის 23 აგროკომპლექტი და 2 ხელის სათესი.

მეფუტკრეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის სახელმწიფო პროგრამა

მეფუტკრეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებს სკვები, თავლის საწური (ციბრუტი) და ჯამურად 2200 ლიტრის მოცულობის თავლის შესანახი ჭურჭელი 70%-იანი თანადაფინანსებით გადაეცემა.

პროგრამაში მონაწილე კოოპერატივები იღებენ ტექნიკურ დახმარებას „თავლის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 26 დეკემბრის N714 დადგენილების“ ძირითადი მოთხოვნების დანერგვასთან დაკავშირებით, ასევე, პროგრამაში მონაწილეს უფლება აქვს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორიაში უსასყიდლოდ გამოსაკვლევად წარმოადგინოს მის მიერ წარმოებული თავლის ერთი ნიმუში.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში 14 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივმა მიიღო 1033 სკა, 2 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივს გადაეცა 2 ერთეული თავლის საწური (ციბრუტი) და 2 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივს (თითოეულ მათგანს) 2200 ლიტრის მოცულობის თავლის შესანახი ავზები.

ტრენინგები კოოპერატივებისათვის

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში 50 კოოპერატივის წარმომადგენელმა მიიღო მონაწილეობა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მენეჯერებისა და წევრებისათვის ჩატარებულ ტრენინგებში. სასწავლო პროგრამისთვის სპეციალურად შეუშავდა მოდულები, რომელიც მოიცავს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის საფუძვლებს, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ორგანიზაციული განვითარების ციკლს, საორგანიზაციო აუდიტის მეთოდოლოგიას, სამართლებრივ რეგულირებას და შიდასაწარმოო ურთიერთობების წესებს.

ტრენინგები ხორციელდება ევროპის სამეზობლო პროგრამა სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონი - 2013-2016 წლებში განხორციელებული პროექტები

რეგისტრაციის საქართველოში (EU/ENPARD) პროგრამის „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტოს ინსტიტუციური შესაძლებლობების გაძლიერების ხელშეწყობის პროექტის“ ფარგლებში, კომპანია EVOLUXER S.L მიერ.

სუპერალიტური და ელიტური სათესლე მასალის მიღება, თავთავიანი კულტურების ძირითადი დასავალიების შესწავლა

- სოფელ ნილკანში, ჯიშთა გამოცდისა და სანერგის მოსაწყობად შეგროვდა და დაითესა თავთავიანი კულტურების ჯიშები და პერსპექტიული ფორმები 47 ნომრის რაოდენობით - ქართული და საქართველოში დარეგისტრირებული 6 ჯიშში; 10- რუსული; 8 - ავსტრიული; 1 - ფრანგული; 2 - გერმანული; საერთაშორისო სანერგებიდან (CIMMYT-ICARDA) შერჩეული 15 პერსპექტიული ჯიშში; 3 - ქერის; 1 - ტრიტიკალეს და 1 - ჭვავის ჯიშში.
- ჩატარდა თავთავიანი კულტურების 72 სახესხვაობაზე გენეტიკური რესურსის რეგენერაციის სამუშაოები;
- დამუშავდა საგამაფხულო ხორბლის (ISBWYT; DS-BWYT; SBW-ON) 180 გენოტიპი და საგამაფხულო ქერის (GSBSN; GSBYT) 175 გენოტიპი; მიმდინარეობს საერთაშორისო სანერგებიდან მიღებული ხორბლის 180 და ქერის 175 გენოტიპის შესწავლა და გამორჩევა;
- საკოლექციო და სელექციურ სანერგეში ექსპედიციების შედეგად მოძიებული ბოტნულ-ბალჩეული კულტურების ჯიშების/ჰიბრიდების შესწავლა/გამოცდა ხორციელდება.
- ელიტური თესლის მიღების მიზნით განხორციელდა გამორჩეული ჯიშების გამრავლება;

მიზანი:

თავთავიანი კულტურების სელექცია, გენოფონდის დაცვა და პირველადი მეთესლეობის დაქარაუბრებული მეთოდის დამუშავება; სუპერელიტური და ელიტური სათესლე მასალის მიღება; თავთავიანი კულტურების ძირითადი დაავადებების შესწავლა; გენოფონდის დაცვა და გაუმჯობესება.

ერთწლოვანი კულტურების ადგილობრივი გენოფონდის მოძიება - კონსერვაცია, საკოლექციო ნარგობების მოწყობა, ჰიბრიდის გამოცდა

- განხორციელდა საკოლექციო და სელექციურ სანერგეში ექსპედიციების შედეგად მოძიებული ბოტნულ-ბალჩეული კულტურების ჯიშების/ჰიბრიდების შესწავლა/გამოცდა.
- მიმდინარეობს საპარკე და სამარცვლე პარკოსანი კულტურების შესწავლის, სელექციისა და პირველადი მეთესლეობის ნარგობების მიზნით პარკოსანი კულტურების 8 სახეობაზე ჯიშთა გამოცდა და მონაცემების დამუშავება;
- მოწყობა ალისარჩელისა და მგესუმირის პერსპექტიული ჯიშების გამრავლების სანერგე;
- ნილკანის საცდელ ბაზაზე, ჯიშთა გამოცდის მიზნით, ღია გრუნტსა და სათბურში დაითესა კარტოფილის ინტროდუცირებული ჯიშები, ასევე საკოლექციო სანერგეში დაირგო სამხრეთ კორეიდან ინტროდუცირებული ერთწლოვანი კულტურები;

მიზანი:

ერთწლოვანი კულტურების ადგილობრივი გენოფონდის მოძიება- კონსერვაცია, საკოლექციო ნარგობების მოწყობა, ჯიშების გამოცდა და საუკეთესოების რეკომენდებულ ნარგობებისთვის; მოვლა-მოყვანისა და ბიოაგრონომიის ინოვაციური ტექნოლოგიების შემუშავება

ბიოაგრონომიის განვითარება

- სხვადასხვა სასოფლო-სამეურნეო კულტურის ბიო-ნარგობების მიზნით, ნილკანის ბაზის საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთებზე (3,128 ჰა-ზე) მოწყობილი ბიომეურნეობის ახალი ტექნოლოგიების და ბიო-პრეპარატების გამოცდა.
- ჩატარდა პესტიციდების ალტერნატიული საშუალებების, პესტიციდური აქტივობის მცენარეების, ეკოლოგიურად უსაფრთხო ვეტერინარული და მცენარეთა დაცვის ხალხური საშუალებების კვლევა.

- სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის ნილკანის ექსპერიმენტალურ ბაზაზე მიმდინარეობს ბიომეთოდებით სამარცვლე-პარკოსანი, ტექნიკური და ბოსტნეული კულტურების მოყვანა.
- შეიქმნა ბიოფერმერთა მონაცემთა ელექტრონული ბაზა;
- ექსტენციის პროგრამის ფარგლებში მომზადდა სასწავლო პროგრამა ბიოაგრონომიაში;

მიზანი:

ბიოაგრონომიის განვითარება საქართველოში და მისი ხელშეწყობა.

საკვებწარმოების ბაზის შექმნა

- საფუძველი ჩაეყარა საკვებწარმოების თესლბრუნვას 21 ჰა-ზე ფართობზე. აგრონომების სრული დაცვით, დაითესა სასილოსე სიმინდის ორი ჯიშში: „აჯამეთის თეთრი“ და „ქართული კრუგი“;
- სოფელ მუხრანის ტერიტორიაზე, სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის კუთვნილებაში არსებულ 21 ჰა ფართობზე დაითესა იონჯა (2,5 ჰა), შვრია (6 ჰა), სასილოსე სიმინდი (3 ჰა), ამარანდა (0,3 ჰა); 0,36 ჰა ფართობზე დაითესა მშრალი რეგიონებისათვის განკუთვნილი საკვები ბალახების სხვადასხვა სახეობები.

მიზანი:

მარცვლეული კულტურების ჯიშთა გამოცდის საფუძველზე, საკვებწარმოების ბაზის შექმნა;

ექსტენციის პროგრამა

- ჩატარებულია თემატური პრაქტიკული და თეორიული სემინარები;
- დარიგებულია 33 დასახელების თემატური ბროშურა;
- დარიგებულია ფენოკალენდარული სქემები;
- განხორციელებულია სატელეფონო და ონლაინ რეჟიმში სარეკომენდაციო მომსახურება;
- ჩატარებულია სემინარი/ტრენინგი: მეთევზეობის, აკვა-კულტურისა და მეფუტკრეობის განვითარების საკითხებზე;
- მცხეთა-მთიანეთის მუნიციპალიტეტში მოწყობილი „სავლე დღეები“ სადაც ფერმერები, მუნიციპალიტეტების, საკონსულტაციო-საინფორმაციოს სამსახურის წარმომადგენლები და სხვა დაინტერესებული პირები გაეცნენ ერთწლოვანი კულტურების მოვლა-მოყვანის მეთოდებს. მიიღეს ინფორმაცია ახალი ჯიშებისა და ტექნოლოგიების შესახებ;
- ჯილდურის ექსპერიმენტულ ბაზაზე პერმანენტულად მიმდინარეობს თემატური სემინარი-ტრენინგები, ხილის, კენკროვანი და კაკლოვანი კულტურების, პროექტი „დანერგე მომავლის“ ფარგლებში ინტენსიური ბაღების სხვა-ფორმირების, მოვლა მოყვანის ახალი ტექნოლოგიების შესახებ;

მიზანი:

ფერმერთა ცოდნის, გაღრმავება, თანამედროვე ტექნოლოგიების, ახალი ჯიშებისა და ახალი მეთოდების შესახებ ინფორმაციის მიღება და გამოცდილების, გაზიარება.

სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრისა და ჰუნანის პროვინციის სოფლის მეურნეობის ჯგუფის ორგანიზებით, საქართველო-ჩინეთის ტექნიკური თანამშრომლობის პროექტის ფარგლებში, ბაზალეთის სასწავლო ცენტრში და ქალაქ რუსთავეში ჩატარდა გრძელვადიანი ტრენინგების (12 დღიანი სემინარი) 6 ეტაპი და ჩინეთში ერთთვიანი სასწავლო კურსი, რომლის მიზანს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების წარმომადგენლებისთვის და ფერმერებისთვის ბოსტნეული კულტურების მოვლა-მოყვანის თანამედროვე ტექნოლოგიების გაცნობა და სწავლება წარმოადგენდა.

სსიპ სოფლის მეურნეობის სასამსახურეო-კვლევითი ცენტრი

2014-2016 წლებში სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრმა მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში სხვადასხვა მიმართულებით არაერთი მნიშვნელოვანი ღონისძიება განახორციელა.

ჯილდურის ექსპერიმენტალური ბაზის ხეხილისა და ვაზის საკოლექციო ნარგობაში (80 ჰა ფართობზე) ჩატარდა შემდეგი ღონისძიებები:

მრავალწლოვანი კულტურების ადგილობრივი გენოფონდის მოძიება, საკოლექციო ნარგობების მოწყობა

- განხორციელდა და კვლავ გრძელდება ქართული და ინტროდუცირებული ჯიშების შესწავლა და მათი გამოყენების პოტენციალის შეფასება;
- ჩატარდა ვაზის საღვინე და სასუფრე მიმართულების 50 ჯიშის ფენოლოგიური ფაზების შესწავლის ღონისძიებები;
- შეიქმნა კოლექციაში დაცული ვაზის ინტროდუცირებული და ქართული ჯიშების, ფილოქსერაგამძლე საძირეთა სადედეების ელექტრონული ვერსია;
- შემდგომი გამრავლებისა და კოლექციაში დაფიქსირების მიზნით, რეგიონებიდან ვაზის 15 ადგილობრივი, იშვიათი ჯიშის საკვირტე მასალის შეგროვება მოხდა;
- ხეხილის ჯიშების ინტროდუცია, შესწავლა და მათგან საუკეთესოების შერჩევა;
- ხეხილის ნერგის ნარგობებისა და სხვა-ფორმირების ინოვაციური ტექნოლოგიების სრულყოფა-შემუშავება;
- აგროსაბიოკო კულტურების კვლევა და ბიოლანდშაფტების მოწყობის მიზნით გაშენდა ტყის საკოლექციო ნარგობა;
- ხორციელდება ტყის იშვიათი სახეობებისა და ხეხილის ველური წინაპრების გენეტიკური რესურსების მოძიება და შესწავლა;
- თუთის ადგილობრივი და ინტროდუცირებული ჯიშების კვლევის, დაავადებების მიმართ ტოლერანტული ფორმების გამოვლინების, მათი ბიოლოგიური თვისებების შესწავლისა და საკოლექციო ნაკვეთების მოწყობის მიზნით გაშენდა საკოლექციო ნაკვეთი, სადაც დაირგა ქართლის ზონაში გაზრდილი თუთის 400-მდე ჰიბრიდული ფორმა, პოლონეთიდან შემოტანილი სამი ჰიბრიდული ჯიშისა და სამასი ძირი თესლნერგი.
- მეაბრეშუმეობის აღდგენისა და დარგის განვითარების მიზნით ცენტრში თუთის საკოლექციო ნარგობის მოწყობა ხორციელდება;
- გაშენებულია სამკურნალო კენკროვანი მცენარის, გოჯის (WOLFBERRY) 5 ჯიშის 1 000 საბაზისო ნერგი;

მიზანი:

მრავალწლოვანი კულტურების ადგილობრივი გენოფონდის მოძიება- კონსერვაცია, საკოლექციო ნარგობების მოწყობა, ჯიშების გამოცდა, და საუკეთესოების რეკომენდებულ ნარგობებისთვის.

მცხოვრებელი მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში მცხოვრებლის მიმართულებების განვითარებაში აქტიური მუშაობა მიმდინარეობს

საქართველოში მცხოვრებლობა სოფლის მეურნეობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგია. მცხეთა-მთიანეთის რეგიონიც არ არის გამონაკლისი, შესაბამისად, რეგიონის ძირითადი მაკროეკონომიკური დარგი სოფლის მეურნეობა, ხოლო ერთ-ერთი მთავარი მიმართულება მცხოვრებლობაა.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში მცხოვრებლობის წარმოების უძველესი ტრადიციები, სავარგულები, განსაკუთრებით კი, საძოვრების დიდი მასივების არსებობა მესაქონლეობის განვითარების უდიდეს რესურსს ქმნიან. დარგში არსებული გამოწვევების გამო, ამ ეტაპზე, აღნიშნული პოტენციალის სრული ათვისება ვერ ხდება.

რეგიონში სულ 47 175 სული პირუტყვია, მათ შორის 36 650 ფერი. საშუალო წველადობა ერთ ფერზე 1200 კგ-ს (მსოფლიოში და მათ შორის საქართველოშიც პირველად წარმოებში რძე იზომება კგ-ში) არ აღემატება. საშუალოდ 1 ჰექტარ საძოვარზე განთავსებულ მსხვილი რქოსნის რაოდენობა შეადგენს 0.3 სულ პირუტყვს, რაც საძოვრის სულადობით დატვირთვის ნორმას 3-4 ჯერ ჩამორჩება.

რეგიონის მალაღობრივ მუნიციპალიტეტებში სავარგულების რთული რელიეფი, მკაცრი კლიმატი და ზოგიერთი სხვა ფაქტორი მცხოვრებლობის ხელშეწყობის და მალაღობრივ მუნიციპალიტეტებში მცხოვრებლობის (კერძოდ მძვინვარება) წარმოდგენილია ქართული მთის ძროხის ფშავ-ხევსურული პოპულაციით და მისი კავკასიურ ნაბლა ჯიშთან ნაჯვარებით, რომლებიც მთის ციცაბო საძოვრების გამოყენების კარგი უნარით, ამტანობით და გამძლეობით, რძის მაღალი ცხიმოვანობითა და სხვა უნიკალური თვისებებით ხასიათდება.

უკანასკნელ წლებში, დუშეთის და თიანეთის მალაღობრივ

სოფლებში ქართული მთის ხალასჯიშის სულადობა მცირე რაოდენობითაა შემორჩენილი. სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის სპეციალისტების მიერ მოქმედებული ტიპური ეგზემპლარები და ჯიშის აღდგენის, სანაშენ ბირთვების ჩამოყალიბების, გენეტიკური ბანკის შექმნის და მოშენება-სრულყოფის მიმართულებით მიმდინარეობს მუშაობა. ამ რეგიონის უკანა ფშავის სოფლებში, სამეცნიერო-კვლევით ცენტრში მოშენებული სელექციონირებული სულადობის ბაზაზე, დაგეგმილია სანაშენ ფერმერული მეურნეობების შექმნა. მალაღობრივი მთის ფერმერულ მეურნეობებში სავარგულები ბაზის და სანაშენ მიმართულებით მუშაობის მკვეთრად გაუმჯობესების პირობებში, უახლოეს წლებში, შესაძლებელი იქნება ქართული მთის ჯიშის ფერების საშუალო წველადობა გაიზარდოს 1300-1500 კგ-მდე. რაც შეეხება ამავე რეგიონის შუა მთის და მთისწინა სოფლებს, აქ სასურველია მოხდეს ქართული მთის ჯიშის პირუტყვთან ერთად, კავკასიური ნაბლას მოშენება ან ადგილობრივი საქონლის გაუმჯობესება შვიცურთან, ასევე პატარატანიან სარძეო ჯიშებთან (მაგალითად, ჯერსის ჯიშთან) შეჯვარებით, რომელიც, რა თქმა უნდა, მეცნიერული კვლევების ჩატარების შემდეგ უნდა განხორციელდეს.

მთის საძოვრებზე ძროხის ხორცის წარმოების გაზრდის დიდი რეზერვი არსებობს. მისი ეფექტიანად გამოყენების მიზნით, საჭიროა პირუტყვის საძოვარზე გასუქების ტექნოლოგიის სრულყოფა, საძოვრების გაუმჯობესება, დაბალპროდუქტიული გამოწვევები ფერების და

დევეულების შეჯვარება მცხოვრებელი ჯიშებთან (ჰალოვი, აბერდინ-ანგუსი) და მიღებული ნაჯვარების ინტენსიური გამოზრდა.

ზამთრის სავარგულების და სადგომების სიმცირის გამო, ზამთარში უმჯობესია პირუტყვის სულადობა შემოიფარგლოს ძირითადად ფერებით, დევეულებითა და უშობელებით (გაუნაყოფიერებელი დევეული), ხოლო ნ-მ თვისა და უფროსი ასაკის მოზრები, საძოვარზე გამოზრდის შემდეგ გაიყიდოს ბარის ზონაში გასასუქებლად. რეკომენდირებულია მათი მცხეთა-მთიანეთის მუნიციპალიტეტის ფერმერებისათვის გადაცემა, სადაც პროდუქტიული ხორცის მისაღებად დამკვიდრებულია მოზრების გასუქების კვების კარგი ტრადიცია.

მცხეთის მუნიციპალიტეტის სოფლებში, სადაც სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების 51% სახნავი მიწებია და მცხოვრებლობის პროდუქციის რეალიზაციის საუკეთესო პირობებია, მოსახლეობა უნდა დაინტერესდეს მალაღობრივი სარძეო მძვინვარების განვითარებით. ამ მიზნით მიზანშეწონილია ჰოლშტინური, სარძეო მიმართულების შვიცური და ჯერსული ჯიშების შემოყვანა-მოშენება და ამ ჯიშებით დაბალპროდუქტიული ადგილობრივი პირუტყვის ჩანაცვლება. მნიშვნელოვანია მოეწყოს მაღალი დონის სავარგულები, გაუმჯობესდეს ცხოველთა ხელოვნური განაყოფიერების და ვეტერინარული მომსახურების სერვისი.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონის მალაღობრივ სოფლებში სამეურნეო საქმიანობის ძირითად მიმართულებად მიჩნეულია ეკოლოგიური მცხოვრებლობის განვითარება, ფერმერული მეურნეობების კოოპერირება და მცხოვრებლობის გადამამუშავებელი მცირე სანარმოების ქსელის გაფართოება. ეკომეურნეობებში წარმოებული ორგანული პროდუქცია, რომლის ბაზარი სწრაფად მზარდია, უზრუნველყოფს მესაქონლეობის დარგის განვითარებას, მთის მოსახლეობის საარსებო პირობების გაუმჯობესებას და შემოსავლების ზრდას, სოფლად დამაგრებას. ამასთან, ეკომეურნეობები და ორგანული პროდუქციის წარმოება ხელს შეუწყობს ეკოტურიზმის განვითარებას და ეკოსისტემის დაცვას. მცხეთა-მთიანეთის რეგიონს აქვს ბიოპროდუქციის წარმოების დიდი პოტენციალი, რომლის მაქსიმალური ათვისება უნდა მოხდეს.

მცხოვრებლობა მცხეთა-მთიანეთში

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში მცხოვრებლობა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგია, რომლის განვითარება ბუნებრივმა კლიმატურმა და სოციალურ-ეკონომიკურმა პირობებმა განაპირობა. რეგიონში ძირითადად წარმოდგენილია თუშური ცხვარი, რომელიც მიეკუთვნება უხეშმატყლიანი ცხვრების ჯიშს და გამოირჩევა საუკეთესო სამეურნეო და

ბიოლოგიური თვისებებით. ზრდასრული ვერძების წონა 60 - 70 კგ-ის, ნერბების 35-45 კგ-ის, ახალშობილი ბატკნის 2,5 - 3 კგ-ის, ხოლო 4 თვის ასაკში დედას მოშორებული ბატკნების 12 - 19 კგ-ის ფარგლებში მერყეობს. შემოდგომაზე, მთიდან გადმორეკვის წინ, ნაიალადარი ბატკანის ცოცხალი წონა 25-35 კგ-ს აღწევს;

სხვა უხეშმატყლიანი ცხვრების მსგავსად, ვერძებსა და ნერბებს პარსავენ წელიწადში ორჯერ - გაზაფხულზე და შემოდგომაზე, ხოლო მოზარდს (ბატკანს) შემოდგომაზე. ვერძების წლიური ნაპარსი 4 - 5 კგ-ს, ნერბების 2,5 - 3,5 კგ-ს, ხოლო ბატკნის შემოდგომის ნაპარსი 0,8 - 1,2 კგ-ს აღწევს.

უხეშმატყლიან ჯიშებს შორის თუშური ცხვრის მატყლი ხარისხით ერთ-ერთი საუკეთესოა და ფრაქციული შედგენილობით და სინამით ნახევრად უხეშ მატყლს უახლოვდება. ის თეთრი ფერისაა და გამოირჩევა სიმკვრივით, დრეკადობით, ელასტიურობით და ბზინვარებით (ლუსტროვნობით). მატყლის კულულის საშუალო სიგრძეა 11-16 სმ-ს, ცალკეულ შემთხვევაში კი, 30 სმ-ს აღწევს. თევითის საშუალო სიგრძე 6,5 - 9 სმ, ხოლო გარდამავალი ბოჭკოების კი, 7,5-10,5 სმ-ია.

საუკეთესო ტექნოლოგიური თვისებების გამო თუშური ცხვრის მატყლი გამოიყენება როგორც ხალიჩების, ასევე სხვადასხვა ქსოვილების დასამზადებლად.

1,5 წლის ცხვარს ხორცის გამოსავალიანობა, გამოდინარე მათი ცოცხალი წონიდან, 43 - 48%-ის, ხოლო ზრდასრულების 40 - 47%-ის ფარგლებში იცვლება. თუშური ცხვრის ხორცი გემოვნებით, კულინარიული და ტექნოლოგიური თვისებებით ერთ-ერთი საუკეთესოა. რძისგან მზადდება გუდის ყველი, რომელიც გამოირჩევილია გემოსა და ფიზიკურ-ქიმიური თვისებების წყალობით, განსაკუთრებით მოთხოვნადია და ძვირადღირებული.

მცხოვრებლობის პროდუქციის ზრდა ცხვრის სრულფასოვანი და სწორი კვების, სანაშენე მუშაობის სწორი ორგანიზაციის, მცხოვრებლობის სანარმოო პროცესების გაუმჯობესების უზრუნველყოფის შემთხვევაში, მოკლე დროში შესაძლებელია.

მცხეთა-მთიანეთში ასევე გავრცელებულია მერძეული თხები, რომელთა წარმოება გაურკვეველია და პროდუქტიულობითა თუ გარეგნული შესახედაობითაც მკვეთრად განსხვავებულია. მათი შეფერილობაც სხვადასხვაგვარია. საერთო სულადობიდან 51,8 % - შავი ფერისაა, 33,5 % - თეთრი, 8,23% - ნაცრისფერი, 3,87% - მოქალაქონითელი და 2,6% - ჩალისფერი. ამ თხების უმრავლესობა რქიანია. ვაცების ცოცხალი მასა 45-65 კგ-ს, ხოლო ნეშების - 35-50 კგ-ს ფარგლებში მერყეობს. მათი მერძეულობა - 100-200 კგ-ის და ნაყოფიერება - 115-125 % - ის ფარგლებში აღწევს. ცხოველს ახასიათებს სხეულის კარგი ბენვიანი საფარველი, რომელიც წარმოდგენილია უხეში და ნაზი ბენვით (თევითი). აღნიშნული ჯიშის თხა კარგად არის შეგუებული მომთაბარე პირობებს და ყოველთვის ფარას წინ მიუძღვება.

მცხოვრებლობა მცხეთა-მთიანეთში

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში მცხოვრებლობა უძველესი დროიდან იყო განვითარებული, რაც განპირობებული იყო უპირველეს ყოვლისა რეგიონის მთიანი რელიეფით. მცხეთა-მთიანეთში ძირითადად წარმოდგენილია თუშური ცხენის ჯიში.

თუშური ცხენი წარმოადგენს კავკასიის ერთ-ერთ უძველეს ჯიშს, რომელიც ხალხური სელექციის შედეგად საქართველოს მთიანი მთის ბუნებრივ კლიმატურ პირობებშია მოშენებული. იგი ხასიათდება კარგი ამტანობით, სიმამაცით, კარგი ორიენტაციის უნარით, ტემპერატურული ცვლილებებისადმი შემგუებლობით და მსუბუქი ნაბიჯებით. ყველა ეს თვისება აუცილებელი და მნიშვნელოვანია მთაში მოძრაობისთვის. აღნიშნული ჯიშის ცხენი საკდომ-სასაპალნე დანიშნულებისაა, შრომისუნარიანი და სწრაფია. ცხენოსნობა ძირითადად განვითარებული იყო და არის ხევსურეთში. აქაური ცხენი მთასთან შეგუების უნარით არის განთქმული.

მელორეობა მცხეთა-მთიანეთში

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში მელორეობის მიმართულებით მცირე ფერმერული მეურნეობების განვითარება სასურველია ორი მიმართულებით მოხდეს:

- 1. ინტენსიური მელორეობის განვითარება - მსოფლიოში

რჩევები ცხოველის მეპატრონეებს

აპრობირებული თანამედროვე ჯიშებისა და შეჯვარების სქემების გამოყენებით.

2. ტრადიციული მომთაბარე მეღორეობის აღორძინება - ნახევრად ინტენსიური სისტემების გამოყენებით, რაც უზრუნველყოფს რეგიონში არსებული ნაყოფისმომცემი ტყის მასივების ათვისებას და ვახური ღორის აღდგენა-მოშენებას.

სტაციონალური ინტენსიური მეღორეობის შესაქმნელად სპეციალისტების მიერ რეკომენდებულია ჰიბრიდული ღორის მოშენება, რისთვისაც შეჯვარებაში დედისეულ ჯიშებად უნდა იყოს გამოყენებული:

- ლანდრასის ჯიში (დანიური, გერმანული ან შვედური);
- მსხვილი თეთრი;
- იორქშირი;

მამისეულ ჯიშებად რეკომენდებულია:

- დიუროკის ჯიში (ამერიკული, კანადური ან ევროპული);
- ჰემპშირი;
- პეტრენი;

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში მოშენებული ღორის სიცოცხლისუნარიანობის, პროდუქტიულობისა და მასის გაზრდის მიზნით სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის სპეციალისტებმა ღორის 2-3 ჯიშის ჰიბრიდების გამოყვანის ეფექტიანი სქემის ვარიანტები დაამუშავეს. შედეგებზე დაყრდნობით ფერმერებისათვის მომზადდა ბროშურა - „ღორის სელექცია და დაავადებათა პროფილაქტიკა“.

მეფრინველთა მცხეთა-მთიანეთში

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება მეფრინველეობაა. რეგიონში გავრცელებულია ადგილობრივი ქათმის 5 პოპულაციის ფრინველი (ჩალისფერი, შავი, ნაცარა, მეგრული და ყვლიტიველა). დუშეთისა და თიანეთის მუნიციპალიტეტებში განსაკუთრებით გავრცელებულია შავი და ნაცარა ქათმის პოპულაციები და ადგილობრივი ჩალისფერი ინდაური (დუშეთის მუნიციპალიტეტის სოფლები კადუეთი და ლამუანი). მცირე რაოდენობით გავრცელებულია ადგილობრივი ჭრელი იხვის და ჯავახური რუხი და ჭრელი ბატის პოპულაციები. მცირე რაოდენობის ფერმერული მეურნეობები ახორციელებენ მალაპროდუქტიული ბროილერის ან მეკვერცხული მიმართულების ფრინველის მოშენებას. ასეთი მეურნეობებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია მცხეთის მუნიციპალიტეტის სოფელ მუხრანში მდებარე ბროილერული სანარმო „მუხრანი“, რომელიც ყოველწლიურად 100 ათას ფრთამდე ბროილერს აწარმოებს. რეგიონის სოფლებში - მუხრანი, მჭადიჯვარი, მისაქციელი, წილკანი და სხვა - საკარმიდამო, მცირე ფერმერულ მეურნეობებში წლის განმავლობაში საშუალოდ 2000-დან 4000 ფრთამდე ბროილერის მოშენება ხორციელდება. თითქმის ყველა ოჯახური ტიპის საკარმიდამო მეურნეობაში დაახლოებით 15-20 ფრთა ფრინველი ჰყავთ მოშენებული.

„ცხოველის მეპატრონეებმა ვებინართან უნდა ითანამშრომლონ“

ინტერვიუ სურსათის ეროვნული სააგენტოს ვეტერინარიის დეპარტამენტის უფროსთან, ლაშა ავალიანთან.

- რა უნდა იცოდეს ცხოველის მეპატრონემ პირუტყვის ჯანმთელობის დაცვისთვის და რომელ დაავადებებზე ახორციელებს სახელმწიფო ვაქცინაციას?

- სურსათის ეროვნული სააგენტო ცხოველთა ჯანმრთელობის დასაცავად და ზოონოზური (ცხოველისა და ადამიანისთვის საერთო) დაავადებების პრევენციისთვის, შინაური ცხოველების პროფილაქტიკურ და იძულებით ღონისძიებებს ყოველწლიურად ატარებს. განსაკუთრებით საშიში და რეგიონისთვის ენდემური დაავადებების საწინააღმდეგოდ ჩატარებული პროფილაქტიკური აქტივობები მეცხოველეობის დარგის ნახალისებას და განვითარებას უწყობს ხელს.

ვეტერინარულ კალენდარში აქტივობები დაგეგმილია მთელი წლის განმავლობაში და შესაბამისი რისკების და ზონების მიხედვით ტარდება. თურქული, ჯილეხი, ცოფი, ბრუცელოზი, ნოდულარული დერმატიტი, ცხვრისა და თხის ყვავილი, წვრილფეხა პირუტყვის ჭირი - ეს ის დაავადებებია, რომელთა საწინააღმდეგო ვაქცინაცია სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში ტარდება. უნდა აღინიშნოს, რომ სურსათის ეროვნული სააგენტოს მიერ განხორციელებული ყველა პრევენციული თუ აღმკვეთი ღონისძიება ცხოველის მეპატრონისთვის სრულიად უფასოა და სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამით ფინანსდება.

მნიშვნელოვანია ცხოველთა მეპატრონეებს, ფერმერებს ჰქონდეთ ინფორმაცია დაავადებების პრევენციის, ვაქცინაციის სწორად და დროულად ჩატარების შესახებ. მიმდინარე წელს საგაზაფხულო ვაქცინაცია თურქულია და ჯილეხის საწინააღმდეგოდ თებერვლიდან დაიწყება. იმუნიზაცია პროფილაქტიკური ხასიათისაა.

აგრეთვე ბრუცელოზთან ბრძოლის მრავალწლიანი სტრატეგიის შესაბამისად, გაზაფხულზე ზოგ რეგიონებში დაიწყება მსხვილფეხა პირუტყვის ვაქცინაცია, რომელიც მომდევნო წლებში მთელს საქართველოს მოიცავს. ცხვრისა და თხის ყვავილის და წვრილფეხა პირუტყვის ჭირის პროფილაქტიკისთვის პირუტყვის იმუნიზაცია, ცხოველთა სემონურ გადარეკვამდე ჩატარდება.

გაზაფხულიდანვე იწყება და ზაფხულის თვეებში გრძელდება შინაური ცხოველების - ძაღლისა და კატის მასიური ვაქცინაცია ცოფზე.

მნიშვნელოვანი სიახლეა ის, რომ წელს წვრილფეხა პირუტყვის ბრუცელოზის საწინააღმდეგო ვაქცინაცია თვალში ჩანვეთების მეთოდით მოხდება. აღნიშნული პროცესი ზაფხულშია გათვალისწინებული.

ცხოველთა სემონური მიგრაციისას (გადარეკვა) დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ვექტორული (გარეგანი პარაზიტების მიერ გადამტანი) დაავადებების კონტროლს. მათი პრევენციის მიზნით დაგეგმილია ცხოველების დამუშავება (გაბანება) ისექტო-აკარიციდული პრეპარატებით. უნდა აღინიშნოს, რომ გასული წლიდან ამოქმედდა სპეციალური ბიოუსაფრთხოების პუნქტები (ვეტერინარული პუნქტი) ცხოველთა გადასარეკ ტრასებზე, სადაც სააგენტოს ვეტერინარების ზედამხედველობით, ხდება პირუტყვის განბანა და პარაზიტებზე დამუშავება. აღნიშნული ღონისძიებები მნიშვნელოვანია დაავადებების გადატანა-გავრცელების პრევენციისთვის.

ვექტორულ დაავადებას მიეკუთვნება ასევე ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელება, რომელიც ადამიანებში მაღალი ლეტალობით (სიკვდილიანობით) ხასიათდება. შემთხვევების პრევენციის მიზნით ადამიანის დაავადების კერებში სურსათის ეროვნული სააგენტოს მიერ ხორციელდება ცხოველებისა და მათი სადგომების დამუშავება ინსექტო-აკარიციდული პრეპარატებით.

- ვეტერინარული კალენდარი ორ ნაწილად იყოფა. რომელ დაავადებებზე ტარდება საშემოდგომო ვაქცინაცია ?

- წლის მეორე ნახევრის (საშემოდგომო) კამპანიას

ჩვენ ვინცებთ სექტემბრიდან მსხვილფეხა და წვრილფეხა პირუტყვის თურქული საწინააღმდეგო იმუნიზაციით. გარდა ამისა, ჯილეხის ინფექციის ისტორიულ და რისკის ზონებში მოხდება მოზარდი ცხოველების რევაქცინაცია (განმეორებითი იმუნიზაცია). ამავე პერიოდს ემთხვევა რისკის ზონებში მსხვილფეხა პირუტყვის ვაქცინაცია ნოდულარულ დერმატიტზე.

ვეტერინარული კალენდრის მიხედვით გათვალისწინებული ამ გეგმური ღონისძიებების გარდა, მთელი წლის განმავლობაში მიმდინარეობს ცხოველის ჯანმრთელობაზე ზედამხედველობა. დაავადების გამოვლენის მიზნით, ცხოველთა სასაკლაოებზე მუდმივ სახელმწიფო კონტროლთან ერთად მიმდინარეობს ზედამხედველობა დაავადება ტუბერკულოზზე. სახელმწიფო პროგრამით განსაზღვრულ დაავადებებზე ეჭვის მიტანის შემთხვევაში ტარდება ლაბორატორიული კვლევები.

ბრუცელოზის კონტროლისა და პრევენციის პროგრამის შესაბამისად ხდება სისხლის ნიმუშების აღება და ლაბორატორიული კვლევა.

გემოთაჩამოთვლილი დაავადებების დაფიქსირების შემთხვევაში ხორციელდება ცხოველების იძულებითი ვაქცინაცია და სხვა ვეტერინარულ-სანიტარული ღონისძიებები, როგორებიცაა კარანტინი, შემლუღვა, დეზინფექცია, დეზინსექცია და ა.შ.

- რა ეტაპზეა ცხოველებისა და მათი სადგომების რეგისტრაცია-იდენტიფიკაცია და რა სარგებელს იღებს ფერმერი თუ ცხოველის მეპატრონე აღნიშნული პროგრამით?

- სხვა ღონისძიებების (ვაქცინაცია, გამოკვლევები) პარალელურად, მთელი წლის მანძილზე მიმდინარეობს წვრილფეხა და მსხვილფეხა პირუტყვის იდენტიფიკაცია და მათი სადგომების რეგისტრაცია, რომლის მონაცემებიც აღირიცხება შესაბამის ელექტრონულ ბაზაში.

იდენტიფიკაცია-რეგისტრაციის შედეგად სააგენტოში უზრუნველყოფილია ცხოველთა მიკვლევადობა. გამარტივებულია დაავადების საწინააღმდეგო პრევენციული და იძულებითი ღონისძიებების ჩატარება. იდენტიფიცირებული ცხოველის რეალიზაცია გამარტივებულია და ეს, არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ხელშეწყობა ექსპორტისთვის.

- რას ურჩევით ცხოველის მეპატრონეებს?

- პირველ რიგში, მინდა ვურჩიო ფერმერებს, ცხოველის მეპატრონეებს, ითანამშრომლონ ვეტერინარებთან. აუცილებლად მოახდინონ ცხოველების იდენტიფიცირება, იმისთვის, რომ მოხვდნენ სურსათის ეროვნული სააგენტოს მონაცემთა ბაზაში და უფასოდ ისარგებლონ სახელმწიფო პროგრამით გათვალისწინებული ღონისძიებებით. ასევე, მნიშვნელოვანია (განსაკუთრებით გაზაფხულზე), სახელმწიფო პროგრამით გათვალისწინებული ვაქცინაციის დაწყებამდე ცხოველების დამუშავება ენდოპარაზიტების (შინაგანი) საწინააღმდეგოდ, რითაც ვაქცინაციის შედეგი უფრო ეფექტური ხდება.

გარდა სახელმწიფო პროგრამით გათვალისწინებული ვაქცინაციისა, გეოგრაფიული არეალის და რისკების გათვალისწინებით, სასურველია, ჩატარდეს ღონისძიებები რეგიონისთვის დამახასიათებელ სხვა ემდემურ დაავადებებზე, რისთვისაც ცხოველის მეპატრონეებმა უნდა ითანამშრომლონ კერძო ვეტერინარებთან. ასეთი დაავადებებია: ემფიზემური კარბუნკული (მოსახლეობაში მას ემკარს ან ჭრიჭინას ეძახიან), ბრადზოტი, ინფექციური ანაერობული ენტეროტოქსემია (დარბილებული თირკმელი, ბალახის ავადმყოფობა), პასტერელოზი (ყაპო, ბოდმა) და სხვა. ასევე მნიშვნელოვანია ცხოველების შინაგანი და გარეგანი პარაზიტების საწინააღმდეგოდ დამუშავება.

საჭირო ინფორმაცია

შხამიანი სარეველა მცენარეები

შხამიანი სარეველა მცენარეები წარმოქმნიან ტოქსიკურ ნივთიერებებს (ფიტოტოქსინებს), რომელთა მცირე რაოდენობაც კი, ადამიანისა და ცხოველის მონამვლას, ზოგჯერ სიკვდილსაც იწვევს.

ტოქსიკურ ნივთიერებებს მიეკუთვნება: ალკალოიდები, გლიკოზიდები, საპონინები, ეთერზეთები და სხვა. ისინი განაპირობებენ შხამიანი სარეველების არასასიამოვნო სუნსა და მწარე გემოს. მცენარეული ტოქსინები კონცენტრირდება როგორც მთლიანად მცენარეში, ასევე მის ცალკეულ ორგანოში. ფიტოტოქსინები ხასიათდება კუმულაციური თვისებებით. ისინი ნელ-ნელა, თანდათანობით გროვდება ცხოველთა ორგანიზმში, საბოლოოდ კი, პირუტყვის სიკვდილს იწვევს. საქონლის შხამიანი სარეველებით კვებისას, რძეს და მისგან წარმოებულ პროდუქტებს არასასიამოვნო სუნი და გემო აქვს. მაგალითისთვის: რძეს მწარე გემოს აძლევს გვირილა; მუანათი კვების შედეგად, რძე ცუდად იდღობება; ისლით კვებისას კი, რძე წყალ-წყალა ხდება. ზოგიერთი სარეველა მცენარის ნაყოფის თვისებაა ჩაეხვიოს ცხოველის მატყლში, რაც მის სასაქონლო ღირებულებას ამცირებს. ვაციწვერას თესვები ცხვრის ჩლიქებში იჭედება და წარმოშობს ჭრილობას/ნაპრალს, რაც იწვევს დაკოჭლებას და სახსრების ანთებას. ხშირად მეფუტკრეები შხამიანი მცენარეების (ბაია, შხამა და სხვა) ნექტარით ფუტკრის მასიური დაღუპვის მონმენი არიან.

ყვემთ მოცაჟულია ზოგიერთი შხამიანი მცენარეების მოკლე დახასიათება

შხვი ლენსოფა - Hyoscyamus niger L

ორწლიანი, ბალახოვანი, შხამიანი სარეველაა ძაღლ-ყურძენასებრთა ოჯახიდან, შეიცავს ალკალოიდებს; ფესვი მთავარღერძა, ვერტიკალური 2-3 სმ სისქის; ღერო სწორმდგომი, 20-115 სმ-მდე; ფოთლები მორიგეობით განლაგებული, მოგძო კვერცხისებური ან ელიფსური, ფრთისებრდანაკვეთული; ყვავილები მჭდომარე, ჭუჭყიანი მოყვითალო, იშვიათად თეთრი, შუაში მენამული - იასამნისფერი, ყვავილობს ივნის-ივლისში.

ლემბა - Datura stramonium L

ერთწლიანი, ბალახოვანი, შხამიანი სარეველაა ძაღლ-ყურძენასებრთა ოჯახიდან; დიდი რაოდენობით შეიცავს ალკალოიდებს; ფესვი მთავარღერძა, დატოტვილი ძლიერი; ღერო 1,5 ამ სიმაღლის; ფოთლები მორიგეობით განლაგებული, კვერცხისებური, კიდედაკბილული, წვეროში ნაწვეტებული, ზედა მხრიდან მუქი მწვანე, ქვედა მხრიდან მონაცრისფრო; ყვავილები ერთეული, კენწრული ან ფოთლის უბესთან განვითარებული, თეთრი, დიდი ზომის, არასასიამოვნო სუნით, ყვავილობს ივლის-აგვისტოში.

შხამბა - Veratrum lobelianum Bernh.

მრავალწლიანი, ფესურიანი, ბალახოვანი, აბეზარი სარეველაა; მისი ყველა ნაწილი შხამიანია, პროშინისებრთა ოჯახის წარმომადგენელია; საქართველოში გვხვდება ყაზბეგის, ბორჯომ-ბაკურიანის, ბახმაროს, დუშეთის მიდამოებში, იშვიათად - ტყის სარტყელში. ფესურა მოკლე,

სქელი; ღერო სქელი, მრავალფოთლიანი, 1-1,5 მ სიმაღლის; ფოთლები ელიფსური, მორიგეობით განლაგებული, ქვემოდან შებუსული; ყვავილენი პირამიდული საგველა, ყვავილი მოყვითალო ან მოთეთრო, ყვავილობს ივნის-აგვისტოში.

შხამბა - Atropa caucasica Kreyer.

მრავალწლიანი, შხამიანი, ბალახოვანი სარეველაა ძაღლყურძენასებრთა ოჯახიდან; მთლიანად შებუსულია, აქვს არასასიამოვნო სუნი, შეიცავს ალკალოიდებს; იზრდება ჩრდილიან და ტენიან ადგილებში. ფესვი მთავარღერძა, ივითარებს ფესურას; ღერო სწორმდგომი დატოტვილი, 60 სმ-დან 2 მ-მდე; ფოთლები ფართო, ოვალური, წყვილად განლაგებული; ყვავილები მუქი იასამნისფერი, ზოგჯერ ყვითელი, ერთეული, ყვავილობს ივნის-ივლისში, ნაყოფი შხამიანია, რადგან შეიცავს ალკალოიდ ატროპინს.

ლურჯი ტილჭირი - Aconitum napellus L

მრავალწლიანი, ბალახოვანი შხამიანი სარეველაა ბაიასებრთა ოჯახიდან; ღერო სწორმდგომი, 60-150 სმ სიმაღლის; ფოთლები მორიგეობით განლაგებული, ფრთისებრდანაკვეთული; ყვავილენი მტევანი, ცისფერი, იასამნისფერი, ყვითელი ან თეთრი, ყვავილობს ივლისიდან -სექტემბრამდე.

საბონა - Saponaria officinalis L

მრავალწლიანი, ბალახოვანი, შხამიანი სარეველაა მცენარეა მიხაკისებრთა ოჯახიდან, შეიცავს ალკალოიდებს; ფესურა ძლიერ დატოტვილი, მონითალო-ყავისფერი; ღერო სწორმდგომი, შიშველი ან ოდნავ შებუსული, 30-100 სმ სიმაღლის; ფოთლები მოპირდაპირედ განლაგებული, მოგრძო ან ოვალური, ბოლოში წამახვილებული, შეუბუსავი, ზედა - მჭდომარე, ქვედა - მოკლე ყუნით; ყვავილები თეთრი ან მოვარდისფრო-თეთრი, შეკრული მტევნად, 5 სმ დიამეტრის, სასიამოვნო სურნელით, ყვავილობს ივნისიდან სექტემბრის ბოლომდე.

ციკუტა - Cicuta virosa L

მრავალწლიანი, ბალახოვანი, შხამიანი სარეველაა ქოლგოსანთა ოჯახიდან, განსაკუთრებით შხამიანია ფესურა; ფესურა ვერტიკალური, ხორციანი, თეთრი, მრავალი წვრილი ფესვით; ღერო დატოტვილი, 1-1,2 მ სიმაღლის; ფოთლები რთული, ორმაგად ფრთისებრდანაკვეთული, კიდედაკბილული; ყვავილები წვრილი, ყვითელი ან

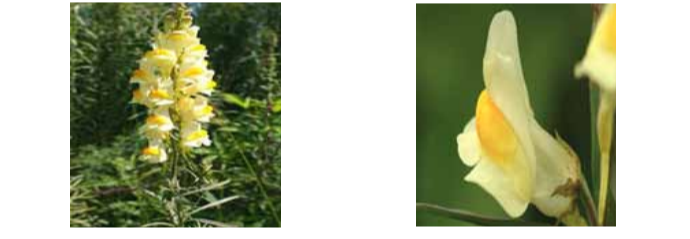
თეთრი, შეკრულია ქოლგა ყვავილედად, 10-15 სხვიანი, ყვავილობს ივლის-აგვისტოში.

ოშოშა - Glechoma hederacea L

მრავალწლიანი, ბალახოვანი, შხამიანი სარეველაა, შეიცავს ალკალოიდებს, დამახასიათებელია სპეციფიკური სუნი; ფესურა მხოხავი, წვრილი, მოკლე ფესვებით; ღერო მხოხავი, ოთხხაზიანი, ოდნავ შებუსული, 20-50 სმ სიმაღლის, მიწასთან შეხებისას ფესვიანდება; ფოთლები მომრგვალო თირკმლისებური, გრძელი ყუნით, მოპირდაპირედ განლაგებული, გლუვი, ოდნავ შებუსული; ყვავილები მცირე ზომის, ორტუჩა, იასამნისფერი ამ მოცისფრო იასამნისფერი, რამდენიმე ერთად (3-4) შეკრული ფოთლის უბესთან, ყვავილობს ზაფხულის პირველ ნახევარში.

ჩვეულაბრივი სელიჭა - Linaria vulgaris Mill

მრავალწლიანი, ბალახოვანი, შხამიანი მცენარეა მრავალძარღვასებრთა ოჯახიდან; ფესურა წვრილი, გრძელი; ღერო სწორმდგომი, მარტივი ან დატოტვილი, შეფოთლილი, 30-90 სმ სიმაღლის; ფოთლები ლანცეტისებური ან ხაზურ-ლანცეტისებური, ბოლოწვეტებული, შეუბუსავი, მჭდომარე; ყვავილები შეკრული მტევნად, ყვითელი, 5-15 სმ სიგრძის, ყვავილობს ზაფხულის განმავლობაში.

ბრიალა - Rhinanthus minor L

ერთწლიანი, შხამიანი, ბალახოვანი, ნახევრად პარაზიტი სარეველა მცენარეა კელაპტარასებრთა ოჯახიდან (სხვა მცენარეების ფესვებიდან იღებს საკვებ ნივთიერებებს); ღერო მარტივი ან დატოტვილი, 20-50 სმ სიმაღლის; ფოთლები მოპირდაპირედ განლაგებული, ლანცეტისებური ან მოგრძო ლანცეტისებური, ბოლოში შევიწროებული, კიდედაკბილული, შეუბუსავი; ყვავილები შეკრული მტევნად კენწეროში, ყვითელი, ყვავილობს ზაფხულის განმავლობაში.

თაქეთრა - Holcus lanatus L.

მრავალწლიანი, ბალახოვანი სარეველა მცენარეა მარცვლოვანთა ოჯახიდან; ფესვი ფუნჯა, ღერო სწორმდგომი, მარტივი, 30-60 სმ სიმაღლის; ფოთლები ხაზურ, მონაცრისფრო-მწვანე, ხავერდოვანი; ყვავილენი თავთავი (ყვავილობის დროს საგველა იძლება), მონითალო ან მოთეთრო, კვერცხისებური, უფხო, ყვავილობს ზაფხულში.

DCFTA-ის მოთხოვნები სურსათის მწარმოებლებისთვის - გზამკვლევი

აღნიშნული დოკუმენტი მომზადებულია საქართველოს აგრარული უნივერსიტეტის და თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტის კონსორციუმის მიერ USAID/საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ფექტიანობის აღდგენის პროექტის (REAP) ტექნიკური დახმარების პროგრამის ფარგლებში.

წარმოდგენილი გზამკვლევი განკუთვნილია სურსათის მწარმოებლებისთვის, რომელთაც სურთ საკუთარი პროდუქციის ევროკავშირში ექსპორტი, ამისთვის კი საკმაოდ მაღალი სტანდარტების დაკმაყოფილება მოუწევთ. გზამკვლევი მოიცავს იმ ძირითად ნაბიჯებს, რომლებიც მწარმოებელმა უნდა გაიაროს საკუთარი საქონლის ევროკავშირში შეტანისთვის და, ამავე დროს, ისარგებლოს ნულოვანი საბაჟო დაბეგვრით.

(გაგრძელება. დასაწყისი იხილეთ გაზეთის წინა ნომერში)

წარმოშობის სერტიფიკატი EUR.1

საქართველოდან ევროკავშირში საქონლის ექსპორტისას თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმებით განსაზღვრული შეღავათებით სარგებლობისთვის, საჭირო იქნება საქონლის პრეფერენციული წარმოშობის სერტიფიკატის - EUR.1- ის აღება. EUR.1 გაიცემა შემოსავლების სამსახურის მიერ. მას შემოსავლების სამსახურს წარუდგენს ექსპორტიორი ან მისი უფლებამოსილი წარმომადგენელი ექსპორტიორის პასუხისმგებლობით.

EUR.1 სერტიფიკატის აღება (ასევე თურქეთში ექსპორტირების შემთხვევაში) სავალდებულოა, თუ ექსპორტიორს სურს ისარგებლოს საბაჟო-სატარიფო შეღავათებით. იმ შემთხვევაში, თუ საქართველოში წარმოებული საქონელი ვერ აკმაყოფილებს წარმოშობის კრიტერიუმებს და ბიზნესოპერატორს მისი ევროკავშირში ან თურქეთში შეღავათების გარეშე ექსპორტი სურს, მას შეუძლია აიღოს არაპრეფერენციული წარმოშობის სერტიფიკატი. ის, ასევე, გაიცემა სხვა ქვეყანაში წარმოშობილი პროდუქციის საქართველოდან ექსპორტის დროსაც (საქონლის წარმოშობის დამადასტურებელი სერტიფიკატის საფუძველზე).

ექსპორტიორი, რომელიც მოითხოვს EUR.1 გადაადგილების სერტიფიკატს, ნებისმიერ დროს, შემოსავლების სამსახურის მოთხოვნის თანახმად, მზად უნდა იყოს ყველა იმ აუცილებელი დოკუმენტის წარსადგენად, რომელიც დაადასტურებს მოცემული პროდუქციის წარმოშობის სტატუსს. შემოსავლების სამსახურს აქვს უფლება, მოითხოვოს შესაბამისი მტკიცება, შეამოწმოს ექსპორტიორის ანგარიშები და ჩაატაროს ნებისმიერი სხვა სახის ინსპექცია, რომელსაც იგი ჩათვლის საჭიროდ. მან უნდა შეამოწმოს, არის თუ არა პროდუქციის აღწერისათვის გამოყოფილი უჯრები შევსებული ისე, რომ გამორიცხული იყოს ყველაწარმოებელი დამატების შეტანის შესაძლებლობა. EUR.1 გადაადგილების სერტიფიკატი გადაეცემა ექსპორტიორს ფაქტობრივი ექსპორტის განხორციელების დროისათვის.

EUR.1 სერტიფიკატის დაკარგვის ან დაზიანების შემთხვევაში, ექსპორტიორს შეუძლია საბაჟო უწყებიდან მოითხოვოს დუბლიკატი, რომელიც გამოიწერება ექსპორტთან დაკავშირებული დოკუმენტების საფუძველზე წარწერით „Duplicate“. წარმოშობის სერტიფიკატი ძალაში იქნება ექსპორტიორ ქვეყანაში მისი გაცემის დღიდან ოთხი თვის განმავლობაში და ამ ხნის განმავლობაში უნდა წარედგინოს იმპორტიორი ქვეყნის საბაჟო უწყებას, იმ ქვეყანაში მოქმედი პროცედურების თანახმად. ზემოხსენებულმა საბაჟო უწყებამ შეიძლება მოითხოვოს წარმოშობის სერტიფიკატის

თარგმანი და, ასევე, იმპორტის დეკლარაციასთან ერთად, იმპორტიორის ანგარიშში იმის შესახებ, რომ პროდუქცია აკმაყოფილებს წინამდებარე შეთანხმების განხორციელებისთვის საჭირო პირობებს.

როცა, იმპორტიორის თხოვნის თანახმად და იმპორტიორი ქვეყნის საბაჟო უწყების მიერ დადგენილი პირობების შესაბამისად, დაშლილი ან აუწყობელი პროდუქციის იმპორტირება ხორციელდება პარტიებად, ამგვარი პროდუქციის წარმოშობის ერთადერთი სერტიფიკატი უნდა წარედგინოს საბაჟო უწყებას პირველი პარტიის იმპორტირებისას.

ექსპორტიორმა, სულ ცოტა, სამი წლის განმავლობაში უნდა შეინახოს შემოსავლების სამსახურისთვის წარდგენილი დოკუმენტაცია და წარმოშობის დეკლარაციის ასლი. მისი შემდგომი შემოწმება განხორციელდება არასისტემურად ან მაშინ, როცა იმპორტიორი ქვეყნის საბაჟო უწყებას გაუჩნდება გონივრული ეჭვი დოკუმენტების ნამდვილობის ან მოცემული პროდუქციის წარმოშობის სტატუსის მიმართ.

იმ ქართველი მწარმოებლისთვის, რომელთაც ევროკავშირის ბაზარზე საკუთარი ნაწარმის შეტანა საბაჟო გადასახადის გარეშე სურთ, EUR.1 - ის აღება უფასოა. საქართველოს ექსპორტიორებს საქონლის წარმოშობის სერტიფიკატის აღება შეუძლიათ საქართველოს შემოსავლების სამსახურის შემდეგ სერვისცენტრებში:

- საბაჟო დეპარტამენტი, თბილისი
- საბაჟო გამშვები პუნქტი „თბილისის აეროპორტი“
- საბაჟო გამშვები პუნქტი „ბათუმის პორტი“
- საქონლის გაფორმების სამმართველო: გარდაბნის მუნიციპალიტეტი, სოფელი მარტყოფი, თბილისის შემოსავლელი გზის 36-ე კილომეტრი
- შემოსავლების სამსახურის რუსთავის განყოფილება
- შემოსავლების სამსახურის თელავის განყოფილება
- შემოსავლების სამსახურის ახალციხის განყოფილება
- შემოსავლების სამსახურის ქუთაისის განყოფილება
- გაფორმების ეკონომიკური ზონა „თბილისი“
- გაფორმების ეკონომიკური ზონა „აეროპორტი“
- გაფორმების ეკონომიკური ზონა „ბათუმი“
- გაფორმების ეკონომიკური ზონა „ფოთი“

EUR.1-ის გაცემისათვის აუცილებელი დოკუმენტაცია:

1. განცხადება
2. დეკლარაცია საქონლის კუთვნილებისა და კრიტერიუმების შესახებ, საქართველოს მთავრობის N 420 დადგენილების N4 დანართის შესაბამისად
3. კონტრაქტი
4. ანგარიშფაქტურა
5. შესაბამისობის სერტიფიკატი ყურძნისეული წარმოშობის პროდუქტების ექსპორტის შემთხვევაში.

საბაჟო დეპარტამენტს უფლება აქვს, საჭიროებისა და გამომდინარე, მოითხოვოს დამატებითი დოკუმენტაცია.

წარმოშობის სერტიფიკატი EUR.1 გაიცემა განცხადების რეგისტრაციიდან 3 სამუშაო დღის განმავლობაში

საქართველოს საბაჟო-სატარიფო სერვისცენტრები		მწარმოებლის ინფორმაცია	
1. ექსპორტიორი (სახელი, სრული მისამართი, ქვეყანა)		მწარმოებელი № A	
2. უპირატესი ვაჭრობის რეგისტრაციის კოდი		3. მისი (სახელი, სრული მისამართი, ქვეყანა) (არცერთი)	
4. ქვეყანის ჯგუფი ან ტერიტორია, რომელიც წარმოშობის საბაჟო უწყებას სტატუსს ანიჭებს		5. დამკვეთის ქვეყანა, ჯგუფი ან ტერიტორია	
6. ტრანშპორტის სახეობა (არცერთი)		7. შენიშვნა	
8. მოცემული ნაწილის და ნაწილის ბაჭყალის ჩაყვანის და ტრასის (1)		9. შინა (ტრასის) (კ) ან სხვა (დამკვეთის, ტრასის, სხვა)	
10. ადგილი და თარიღი		11. ადგილი და თარიღი	

(1) თუ საქონელი შეუფუთავია ან არის, შესაბამისად შეფუთული ჩაყვანის ან შეფუთული "შეფუთვის გარეშე".

უფასოდ.

დამატებითი ინფორმაცია მოიპოვება შემდეგ ვებ-გვერდზე:

<http://www.rs.ge/5037>

ინტელექტუალური საკუთრება

ბიზნესოპერატორებმა ყურადღება უნდა მიაქციონ ისეთ ასპექტს, როგორცაა ინტელექტუალური საკუთრება. ეს უკანასკნელი ევროკავშირში ძალიან დაცულია და მომავალში საქართველოშიც იგეგმება საავტორო უფლებების კონტროლის გამკაცრება. საქართველო ვალდებულია იღებდეს უზრუნველყოფის პროცედურები და ქმედებები, რომლებიც აუცილებელია ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების აღსრულებისთვის. ინტელექტუალური საკუთრების უფლებები, ასევე, მოიცავს გეოგრაფიულ აღნიშვნებს.

ასოცირების შესახებ შეთანხმების მიხედვით, ევროკავშირის სოფლის მეურნეობის პროდუქტების დაცვა განხორციელდება საქართველოშიც. ამიტომ, ბიზნესოპერატორმა ყურადღება უნდა მიაქციოს გეოგრაფიულ აღნიშვნებს, რომელთა გამოყენება აკრძალული იქნება საქართველოში წარმოებული პროდუქტისთვის. მაგალითად, ქართულ ძეხვს ვერ მიენიჭება სახელი „გროსენერ სალამი“ (Greusener Salami), ყველს - „ალგაიერ ემენტალერ“ (Allgauer Emmentaler) ან ლუდს - „ბაიერიშეს ბიერ“ (Bayerisches Bier) და ა.შ., ვინაიდან მათზე მოქმედებს გეოგრაფიული ადგილწარმოშობის წესები. აღნიშნული სია სრული სახით მოცემულია ასოცირების შესახებ შეთანხმების XVII - C დანართში.

საქართველო - ევროკავშირი

საქართველოსა და ევროკავშირს შორის უვიზო მიმოსვლის პერსპექტივა „აღმოსავლეთ პარტნიორობის“ ერთ-ერთი მთავარი კომპონენტი, ხალხთა შორის კონტაქტების გააქტიურების ძირითადი ინსტრუმენტი და ევროკავშირთან შემდგომი დაახლოების ეფექტიანი საშუალებაა.

რას ნიშნავს უვიზო რეჟიმი?

უვიზო რეჟიმი გულისხმობს თავისუფალ გადაადგილებას შენგენის ზონის ტერიტორიაზე, რომელიც მოიცავს ევროკავშირის 22 წევრ ქვეყანას, ევროკავშირის 4 არაწევრ ქვეყანას და შენგენის 4 კანდიდატ ქვეყანას, ესენია:

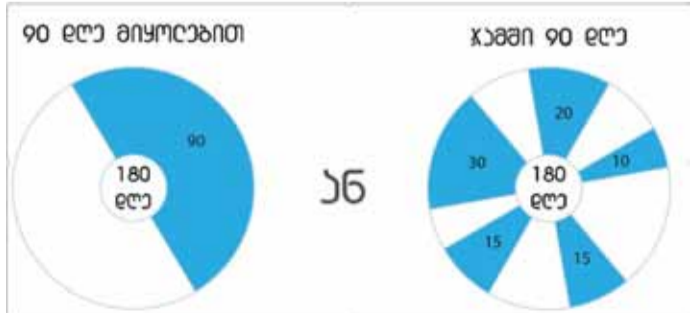
წევრი ქვეყნები: ავსტრია, ბელგია, გერმანია, დანია, ესპანეთი, ესტონეთი, იტალია, ლატვია, ლიტვა, ლუქსემბურგი, მალტა, ნიდერლანდები, პოლონეთი, პორტუგალია, საბერძნეთი, საფრანგეთი, სლოვენია, სლოვაკეთი, უნგრეთი, ფინეთი, შვედეთი, ჩეხეთი;

არაწევრი ქვეყნები: ისლანდია, ლიხტენშტეინი, ნორვეგია და შვეიცარია;

კანდიდატი ქვეყნები: ბულგარეთი, კვიპროსი, რუმინეთი, ხორვატია.

რა დროის განმავლობაში შეიძლება ვიზიტორი ვიზიტი ვიზიტორის/შენგენის ტერიტორიაზე?

უვიზო რეჟიმი შესაძლებლობას აძლევს ბიომეტრიული პასპორტის მქონე საქართველოს მოქალაქეებს ვიზის გარეშე იმგზავრონ 90 დღე ნებისმიერი 180 დღის განმავლობაში. ევროკავშირის/შენგენის ქვეყნებში 90 დღის პერიოდით ყოფნის შემდეგ საქართველოს მოქალაქემ უნდა დატოვოს ამ ქვეყნის ტერიტორია.

ევროკავშირის/შენგენის სივრცეში მომდევნო შესვლა შესაძლებელია მომდევნო 90 დღის (ჯამში 180 დღე) პერიოდის გასვლის შემდეგ. მოკლევადიანი ვიზიტი შესაძლებელია სხვადასხვა მიზნით: ტურისტული, ოჯახის წევრების/ახლობლების მონახულება, ბიზნესშეხვედრები, მოკლევადიანი სასწავლო და გაცვლითი პროგრამები/ტრენინგი, კურსები, კულტურულ ან სამეცნიერო ღონისძიებებში მონაწილეობა, მკურნალობა და სხვა.

ნებისმიერი ასეთი ვიზიტის ხანგრძლივობა არ უნდა აღემატებოდეს 90 დღეს. უვიზო რეჟიმი არ შეეხება შენგენის ზონაში გრძელვადიან ვიზიტებს განათლების მიღების, მუშაობის ან სხვა მიზნით. ხანგრძლივი პერიოდით დარჩენის სურვილის შემთხვევაში, საქართველოს მოქალაქეებმა ვიზის მისაღებად საქართველოში აკრედიტებულ შესაბამისი ქვეყნის საკონსულოს უნდა მიმართონ.

საქართველოს მოქალაქეები ვალდებული არიან დანიშნავ:

- შენგენის ქვეყნების ტერიტორიაზე არსებული შესვლისა და ყოფნის წესები (შენგენის ტერიტორიაზე ყოფნის პერიოდი არ უნდა აღემატებოდეს 90 დღეს ნებისმიერი 180 დღიანი პერიოდის განმავლობაში);
- ადგილობრივი კანონმდებლობა, საავტომობილო მოძრაობის წესები და საზოგადოებრივი წესრიგი;

ნებადართული ყოფნის პერიოდში სხვა სამართალდარღვევის ჩადენის შემთხვევაში საქართველოს მოქალაქე დაექვემდებარება დეპორტაციას (გაძევება) ან/და დაეკისრება შესაბამისი პასუხისმგებლობა ადგილსამყოფელი ქვეყნის კანონმდებლობის თანახმად, რასაც ყოველთვის მოსდევს ქვეყანაში შესვლის აკრძალვა 5 წლამდე პერიოდით.

რა ხდება იმ შემთხვევაში, თუ დავარღვევ ევროკავშირის/შენგენის ტერიტორიაზე შესვლისა და ყოფნის წესებს?

ქვეყანაში 90 დღიანი ყოფნის ვადის გადაცილების შემთხვევაში, შენგენის ქვეყნის ტერიტორიაზე ყოფნა ჩაითვლება არალეგალურად და ასეთი პირი დაექვემდებარება რეადმისიას (საქართველოში დაბრუნებას). ამასთან, ასეთ შემთხვევაში მოქალაქეს შეეზღუდება შენგენის ტერიტორიაზე შესვლა 5 წლამდე პერიოდით. ალტერნატივის სახით, შესაძლოა გამოყენებული იქნას ადმინისტრაციული ზომები/ჯარიმა 3000 ევრომდე ოდენობით. ჯარიმის გადაუხდელობის შემთხვევაში, კანონდამრღვევს აკრძალვა შესვლა შესაბამის ქვეყანაში, ან შენგენის ტერიტორიაზე;

შენგენის/ევროკავშირის ტერიტორიაზე შესასვლელად საქართველოს მოქალაქე

- არ უნდა იყოს იმ პირთა სიაში, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან საზოგადოებრივ წესრიგსა და ჯანმრთელობას,

ან შიდა უსაფრთხოებას;

- არ უნდა იყოს იმ პირთა სიაში, რომლებსაც აკრძალული აქვთ შემოსვლა ქვეყნებიდან მინიმუმ ერთ ქვეყანაში შესვლა;
- არ უნდა იყოს ნასამართლევ შენგენის/ევროკავშირის წევრ ნებისმიერ ქვეყანაში სისხლის სამართლის ისეთი დანაშაულისთვის, რომელიც ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას მინიმუმ 1 წლით;
- არ უნდა იყოს ქვეყნიდან გაძევების (დეპორტაცია) ან უკან დაბრუნების (რეადმისია) შესახებ გადაწყვეტილების ობიექტი;
- არ უნდა არსებობდეს დანაშაულებრივ საქმიანობაში მისი მონაწილეობის, ან ასეთი განზრახვის შესახებ უტყუარი მტკიცებულებები.

რა შეიძლება ევროკავშირთან უვიზო მიმოსვლის ამოქმედების შემდეგ:

აუცილებელი საბუთები ევროკავშირში საზოგადოებრივი ვიზის ასაღებად:

- ცნობა სამსახურიდან ხელფასის შესახებ;
- ამონაწერი ბანკიდან (ბოლო 6 თვის);
- შესაბამისი ოდენობის თანხის განთავსება საბანკო ანგარიშზე;
- ბიომეტრიული ფოტოსურათი;
- სამოგზაურო დაზღვევა;
- სამოგზაურო დაზღვევისა და პასპორტის ასლები;
- სპეციალური სააპლიკაციო ფორმა;
- სასტუმროს ჯავშანი;
- თვითმფრინავის ბილეთის ჯავშანი;
- გამგზავრებამდე რამდენიმე კვირით ადრე საკონსულოში/სერვისცენტრში ვიზიტის ჩანიშვნა;
- აღნიშნული საბუთების ჩაბარება და სავიზო მოსაკრებლის (35-დან 150 ევრომდე) გადახდა;
- ვიზაზე დადებითი ან უარყოფითი პასუხის გასაგებად 7-21 დღის ვადა;
- საელჩოში/საკონსულოში ვიზიტი პასპორტის წამოსაღებად და ადგილზე გარკვევა მიიღეთ თუ არა ვიზა.
- ვიზის აღების შემთხვევაში თვითმფრინავის ბილეთის შექმნა.

უვიზო მიმოსვლის პირობაში მოგზაურობისთვის აუცილებელია მხოლოდ:

- სასტუმროს ჯავშანი;
- უკან დასაბრუნებელი ბილეთი;
- სამოგზაურო დაზღვევა;
- მოგზაურობის ფინანსური უზრუნველყოფის დამადასტურებელი დოკუმენტი. (ნაღდი ფული, სამგზავრო ჩეკი, მოქმედი საბანკო ელექტრონული ბარათები და ა.შ.) ხშირ შემთხვევაში, აღნიშნული თანხა არ აღემატება დღეში 50 ევროს სასტუმროს ჯავშნის არსებობისას.

რჩევა ფრემრისთვის - ჟოლოს აგროტექნოლოგია

ჟოლო (*Rubus idaeus*) კენკროვანი კულტურაა. მისი ნაყოფი მეტად არომატული და ვიტამინებით, ორგანული მჟავებით და ნახშირწყლებით მდიდარია. ჟოლოს კენკრა შესანიშნავი სამკურნალო თვისებებით ხასიათდება.

ჟოლოს ნაყოფებში მშრალი ნივთიერებების შემცველობა 12.8–18.8 % - ის ფარგლებში მერყეობს. შაქრების შემცველობა 9-10% - ს, პექტინები – 0.6 - 0.9 % - ს, ცილები - 0,7- 0.8 % - ს და უჯრედანა – 4.8 - 5.1 % - ს აღწევს. მისი კენკრა მდიდარია სხვადასხვა სახის ვიტამინებით. ჟოლოში დიდი რაოდენობით არის მინერალური ნივთიერებებიც - შეიცავს 1000-1200 მგ/კგ რკინას, რაც 2-3 ჯერ მეტია ვიდრე შავ მოცხარში. ჰემატოგენური მიკროელემენტების სიჭარბის გამო, ჟოლო გამოიყენება სისხლნაკლებობის დროს. ჟოლოს ნაყოფი სასარგებლოა ათეროსკლეროზისა და ჰიპერტონული დაავადებების პროფილაქტიკის და მკურნალობისთვის.

ჟოლოს ნაყოფი მდიდარია აქროლადი ნივთიერებებით, რომლებიც ხასიათდება ასეპტიკური თვისებებით. მაგალითად, იგი მნიშვნელოვანი რაოდენობით შეიცავს სალიცილის მჟავას. ჟოლო შესანიშნავი თაფლოვანი

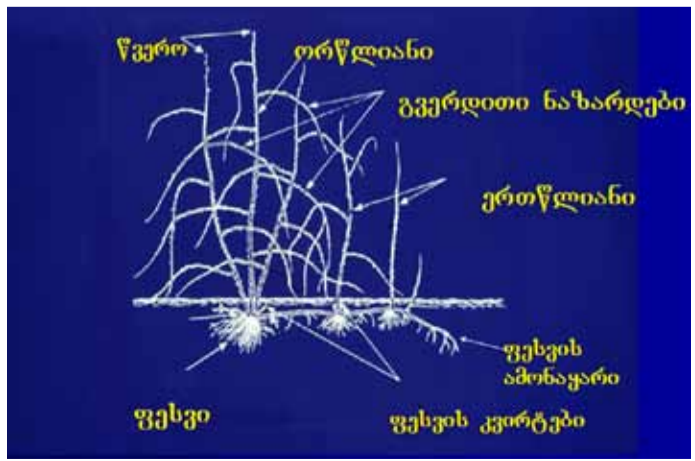

მცენარეა. ჟოლოს 1 ჰა ფართობის ნაკვეთიდან შესაძლებელია 80-100 კგ-მდე მაღალი ხარისხის თაფლის მიღება.

სასოფლო-სამეურნეო თვალსაზრისით, ჟოლო მაღალშემოსავლიანი კულტურაა, რადგან მასზე ფასი სტაბილურად მაღალია (საბითუმო ფასი 3.0-4.0 ლარი/კგ) და კარგი საბაზრო მოთხოვნით ხასიათდება. მოსავლის მიღება იწყება დარგვიდან მეორე წელს. ჟოლო სრულ მსხმოიარობაში შედის მეოთხე-მეხუთე წელს და სწრაფად ანაზღაურებს გაშენების დროს განუღ ხარჯებს. წმინდა შემოსავალი 1 ჰა-ზე გაანგარიშებით, საშუალო მოსავლიანობის (8 ტ/ჰა) პირობებში, 15 000-18 000 ლარს შეადგენს. პლანტაციის საექსპლოატაციო ხანგრძლივობა 12-18 წელია.

ჟოლო მრავალწლოვანი ნახევრადუჩქოვანი მცენარეა, რომლის მიწისქვედა ნაწილი შედგება ფესვების და დამატებითი გვერდითი ფესვებისაგან. ზაფხულის პერიოდში მიწისქვედა კვირტებიდან ვითარდება ტოტები, რომლებიც ზაფხულის დასასრულისთვის ამთავრებენ ზრდას, ივითარებენ საკუთარ ფესვებს, კავშირს წყვეტენ დედა მცენარესთან და დამოუკიდებელ ერთწლიან მცენარეებად გადაიქცევიან.

ჟოლოს მცენარე განვითარების ორწლიანი ციკლით ხასიათდება: პირველ წელს ახლად აღმოცენებული ტოტები (ერთწლიანი ყლორტი) ან არ იძლევა ნაყოფს, ან იძლევა მცირე რაოდენობით. იგი სამრეწველო რაოდენობით ნაყოფს მხოლოდ მეორე წელს იძლევა. ნაყოფის დაშენებისა და მოკრეფის შემდეგ ორწლიანი ტოტი ხმება. ამავე წელს ვითარდება ახალი ერთწლიანი ტოტები, რომელიც იმავე ციკლს იმეორებს. თუმცა, არსებობენ ჯიშები, რომლებიც მსხმოიარობენ მიმდინარე ერთწლიან ტოტებზე და მოსავალს იძლევიან შემოდგომით. მსხმოიარობის ტიპის მიხედვით ჯიშები იყოფა ორ ჯგუფად: ზაფხულში მსხმოიარე (ტულეიმინი, კენბი, ნოვა, ენკორი და სხვა) და შემოდგომის მსხმოიარე (ჰერიტეჯი, ოტომნ ბლისი, პოლანა, ოტომნ ბრიტენი, კაროლინა).

ზაფხულში მსხმოიარე ჟოლო მოსავალს იძლევა ივნისის ბოლოდან აგვისტოს დასაწყისამდე.

შემოდგომის მსხმოიარე ჯიშები იკრიფება აგვისტო-ოქტომბერში.

ნაკვეთის შარჩევა

ჟოლო მოითხოვს კარგად განათებულ მზიან ადგილს. იგი ცუდად იტანს ჭარბ ტენიანობას. არასასურველი დრენაჟის პირობებში სასურველია შემადღებული კვლების გაკეთება. ადგილის შერჩევისას უპირატესობა ენიჭება წყალგამტარ, ორგანული ნივთიერებებით მდიდარ ნიადაგებს. საქართველოს პირობებში ჟოლოს პლანტაციის გასაშენებლად უკეთესია ჩრდილოეთის, ჩრდილო-აღმოსავლეთისა და ჩრდილო-დასავლეთის დაქანებების გამოყენება. პლანტაციის გაშენებამდე აუცილებელია ნიადაგის ანალიზის ჩატარება, რათა ზუსტად განისაზღვროს ნიადაგის დასაბალანსებლად აუცილებელი საკვები ელემენტების ოპტიმალური რაოდენობა.

ჟოლო ნაკლებად მგრძობიარეა ნიადაგის pH-ის მიმართ, მაგრამ უფრო კარგად ვითარდება 6.0 - 6.5 pH-ის ფარგლებში (ოდნავ მუავე). კარბონატების მაღალ შემცველ ნიადაგებზე, სადაც pH > 8, შეიძლება განვითარდეს ქლოროზული მოვლენები. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ჟოლოს დარგვა ნაკლებად სასურველია ისეთ ადგილებში, სადაც წინა წელს პომიდვრის, კარტოფილის ან წინაკის წარმოება ხორციელდებოდა, რადგან შესაძლოა, ახალგაზრდა მცენარეზე დაავადებების გავრცელება მოხდეს.

პლანტაციის გაშენებისთვის ნაკვეთი კარგად უნდა მომზადდეს: ნიადაგი უნდა იყოს კარგად დამუშავებული - მოხნული და დაფარცხული. დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს ნაკვეთის სარეველებისაგან გასუფთავებას, რადგან გაშენების შემდეგ სარეველების სიჭარბე დიდ სირთულეებს ქმნის და მკვეთრად აქვეითებს მოსავლიანობას.

ბალის გაშენება

ჟოლო უნდა გაშენდეს გვიან შემოდგომამდე, სავსეგაციო პერიოდის დამთავრებიდან ყინვების დაწყებამდე ან ადრე გაზაფხულზე მარტში ან აპრილის დასაწყისში. გაშენების ოპტიმალური სქემაა 2.5 - 3.0 მ. X 0.5 - 0.6 მ. ნერგის დარგვისას კვადრება 30-40 სმ სიღრმის და 50-60 სმ სიგანის კვალი (ტრანშეა), სადაც ხდება ნერგის დარგვა. არ შეიძლება დარგვის პროცესში ფესვების გამოშრობა. დარგვამდე ნერგები სველი ტილოს (სატომრე ქსოვილი) ქსოვილით იფარება, რათა დაცული იყოს მზისა და ქარის ზეგავლენისგან.

ნერგი ირგვება ისე, რომ ფესვის ყელი 2-3 სმ-ით დაბლა აღმოჩნდეს ნიადაგის ზედაპირიდან. ნერგის გარშემო ნიადაგი უნდა დაიტკეპნოს და მოირწყოს. ნერგი გადაიჭრება ნიადაგის ზედაპირიდან 10-12 სმ-ზე. ამ დროს ძალიან ეფექტურია მულჩის 6-8 სმ ფენის გამოყენება. მულჩად გამოიყენება ტორფი, გადამწვარი ნაკელი, კომპოსტი, ნამჭა ან ნახეხი. დარგვის პერიოდში არ არის რეკომენდირებული სასუქების გამოყენება. მიმდინარე წელს ამოტიანი სასუქი ივნისის შუა რიცხვებში შეაქვთ, ხოლო კომპლექსური სასუქების შეტანა შემდეგი წლის გაზაფხულზე უნდა მოხდეს.

დარგვიდან პირველ წელს მნიშვნელოვანია მცენარის ფესვის გაძლიერება. ამიტომ, დარგვის წელს მცენარეს ყვავილობის და ნაყოფის მოსხმის საშუალება არ უნდა მიეცეს. იმავე წელს ბაღში 3-4 ჯერ ტარდება ნიადაგის გაფხვიერება და სარეველების გამარგვლა-განადგურება.

ჟოლოს მოვლის აგროტექნიკა

ჟოლოს პლანტაციაში აგროტექნიკური ღონისძიებებიდან ყველაზე მნიშვნელოვანია სარეველების წინააღმდეგ ბრძოლა, მორწყვა და მცენარეთა დაცვა.

აუცილებელია, რომ მცენარე შეძლებისდაგვარად დაცული იყოს სარეველა მცენარეებისგან. ამისთვის გამოიყენება როგორც მექანიკური (მულჩირება, გამარგვლა, გათოხვნა, გაფხვიერება), ასევე ქიმიური მეთოდები (ჰერბიციდების გამოყენება). რეკომენდებულია რიგთაშორისების ორ-სამჯერ როტაციული კულტივატორით დამუშავება. იმ შემთხვევაში, თუ ჟოლოს პლანტაცია 1 ჰა-ს აღემატება, აუცილებელია ჰერბიციდების გამოყენება.

ჟოლოს პლანტაციებში საზღვარგარეთ რეკომენდებულია „კაზარონის“ (დიკლობენილი) შეტანა ვეგეტაციის დაწყებამდე, ადრე გაზაფხულზე, 2-3 კგ/ჰა დოზით, ხოლო აღმოცენების შემდეგ, ივნისის დასაწყისში - „გოალის“

რჩევა ფორმირების - ჟოლოს აგროტექნოლოგია

(ოქსიფლორენი) 0.2-0.5 ლ/ჰა გამოყენება.

ჟოლოს პლანტაციაში აუცილებელია დაცული იყოს დროული და სათანადო მორწყვის რეჟიმი. კარგი ირიგაცია 2-3 ჯერ ზრდის პლანტაციის პროდუქტიულობას. ჟოლოს ზედაპირული ფესვთა სისტემა აქვს და მისთვის მეტად სასარგებლოა ხშირი ზედაპირული მორწყვა. ამიტომ, წვეთოვანი მორწყვის სისტემებს დიდი უპირატესობა გააჩნია ჩვეულებრივ მორწყვის მეთოდებთან შედარებით. აღმოსავლეთ საქართველოს პირობებისთვის რეკომენდებულია მოღვარვით მორწყვა შემდეგი ვადებით: პირველი მორწყვა – ყვავილობის წინ, მეორე მორწყვა – გამონასკვის პერიოდში, მესამე და მეოთხე – სიმწიფის პერიოდში, მეხუთე – მოსავლის აღების შემდეგ.

ნიადაგის განოყიერების სისტემა შემდეგია: ადრე გაზაფხულზე რიგებში შეაქვთ კომპლექსური სასუქები, (P2O5-80; K-80). აზოტოვანი სასუქების შეტანა კი, ნაწილ-ნაწილ უნდა განხორციელდეს: პირველი შეტანა ხდება ადრე გაზაფხულზე (აპრილი), როდესაც მცენარე ჯერ კიდევ მოსვენების მდგომარეობაშია. ამ ეტაპზე ნიადაგში შედის წლიური ნორმის ორი მესამედი. დარჩენილი ნაწილი შეტანილი უნდა იყოს ივნისის დასაწყისისთვის. თავი უნდა ავარიდოთ სასუქების შეტანას გვიან ზაფხულში, ან შემოდგომაზე, ვინაიდან ამან შეიძლება გამოიწვიოს ზამთარგამძლეობის შემცირება.

ძალიან მნიშვნელოვანია ჟოლოს პლანტაციის დაცვა მავნებელ-დაავადებებისგან. სემონის განმავლობაში მავნებელ-დაავადებებისაგან დაცვის მიზნით აუცილებელია პლანტაციის 4-5 ჯერ დამუშავება. ჟოლოს განსაკუთრებით აზიანებს შემდეგი მავნებლები: ჟოლოს ხოჭო, კვირტის ჩრჩილი და ჟოლოს ღეროს ბუზი. ასევე მეტად საშიშია შემდეგი დაავადებები: ანთრაქნოზი, ბოტრიცისი და ნაცარი.

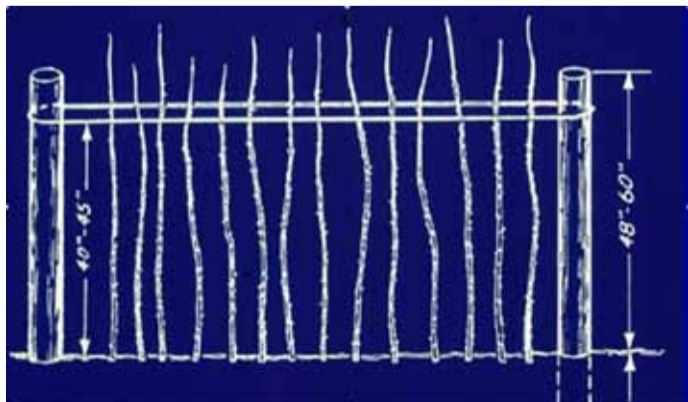
გასხვლა

ჟოლო მოსავალს ძირითადად იძლევა გასული წლის ტოტებზე, რომლებიც მოსავლის მოცემის შემდეგ ხდება. იმავე წელს ფესვის კვირტებიდან ამოდის ახალი ერთწლიანი ტოტები. ამ ბიოლოგიური თავისებურების გათვალისწინებაზე არის აგებული სხვლის სტრატეგია. გასხვლა ტარდება გვიან შემოდგომაზე ან ადრე გაზაფხულზე. ამ დროს ხდება ყველა ძველი ტოტის ამოჭრა და ახალი ნაზარდების გამოხშირვა. აუცილებელია, რომ რიგის სიგანე არ აღემატებოდეს 40 სმ-ს, რადგან ფართო რიგებში მატულობს დაავადებების გავრცელების ალბათობა. პლანტაციის ყოველ 1 მეტრზე უნდა დარჩეს არაუმეტეს 16 - 20 ძლიერი ერთწლიანი ტოტი. დარჩენილ ტოტებს ამოკლებენ ერთ მეოთხედით. ასეთი ტიპის გასხვლა გამოყენებულია ზაფხულში მსხმოიარე ჯიშებზე, რაც შეეხება შემოდგომის მსხმოიარე ჯიშებს, მათი გასხვლა უფრო მარტივია: ყოველ შემოდგომაზე ან ადრე გაზაფხულზე ხდება პლანტაციის მთლიანი გადაჭრა ძირამდე 3-4 სმ დატოვებით.

საყრდენი სისტემის მოწყობა

ცნობილია, რომ ჟოლოს ტოტები საკმაოდ სუსტია და ადვილად იზნიჭება ნაყოფების სიმძიმით, ამიტომ ჟოლოს პლანტაციის გაშენებისას აუცილებელია საყრდენი სისტემის მოწყობა, ყველაზე უფრო გავრცელებულია მარტივი ტიპის შპალერული საყრდენი სისტემა და ან T-სებრი საყრდენი სისტემა. საყრდენი სისტემაზე მცენარეების დამაგრება ხდება კანათის ან პოლიეთილენის ბანარის მეშვეობით.

მარტივი ტიპის შპალერი შედგება ხის ბოძებისაგან და 0.9 - 1.0 მეტრ სიმაღლეზე გაბმული ერთი მავთულისაგან. ბოძებს შორის მანძილი 10 - 12 მეტრია, ბოძის დიამეტრი 70-80 მმ, ბოძების სიმაღლე - 1.30 -1.50 მეტრი. მავთული გაბმულია ორივე მხრიდან.

მარტივი ტიპის შპალერი
T-სებრი ტიპის შპალერი

T-სებრი ტიპის შპალერი შედგება ხის ან ლითონის ბოძებისაგან, რომლებზეც T-სებურად, 1 მეტრ სიმაღლეზე ჰორიზონტალურად დამაგრებულია 40-60 სმ სიდიდის ძელი ან ფიცარი. ბოძებს შორის მანძილი 10-12 მეტრია, ბოძების სიმაღლე - 1.30 - 1.50 მ.

კრეფა

კენკრა მოსაკრეფად მზად არის, როდესაც მას აქვს დამახასიათებელი ღია ალისფერი შეფერილობა და ადვილად სცილდება მცენარეს. კენკრა მეტად სათუთია, ამიტომ აუცილებელია მისი ფაქიზად და ფრთხილად კრეფა. ჟოლოს ნაყოფი ვერ უძლებს დახარისხებას, ამიტომ მოსავალი იმ ტარაში იკრიფება, რომლითაც მისი გადაგზავნა ხდება. კრეფისას რეკომენდირებულია ორი საკრეფი კონტეინერის გამოყენება, ერთში იდება მსხვილი, მეორეში საშუალო და წვრილი ნაყოფები. ჟოლოს ნაყოფები არათანაბრად მწიფდება, ამიტომ მისი კრეფა უნდა განმეორდეს ყოველ მეორე - მესამე დღეს, სიმწიფის პერიოდი განსხვავებულია ჯიშების მიხედვით და გრძელდება ორი-სამი კვირის განმავლობაში.

მოსავლიანობა

ჟოლოს მოსავლიანობა დამოკიდებულია ნიადაგობრივ პირობებზე, მოვლის აგროტექნიკურ ფონზე და ჯიშურ თავისებურებებზე. შესაბამისი მოვლის პირობებში შესაძლებელია 1 ჰა-ზე 8-10 ტონა მოსავლის აღება. მსოფლიოს მეხილეობის წამყვან ქვეყნებში (აშშ, იტალია) ინტენსიური მოვლის პირობებში 1 ჰა-ზე 12-18 ტონა მოსავალსაც იღებენ.

ქვემოთ მოცემულია ზოგიერთი ახლადინტროდუცირებული პერსპექტიული ჯიშების ბიოლოგიურ-სამეურნეო თვისებების დახასიათება.

ბულინი

მცენარე: ზაფხულში მსხმოიარე, ფართოდაა გავრცელებული მთელს მსოფლიოში, ერთ-ერთი საუკეთესო ჯიშია
ნაყოფი: წითელი ფერისაა, საშუალო - საგვიანო სიმწიფის პერიოდისაა, შიდა ქართლის პირობებში იწყებს

დამწიფებას ივლისის დასაწყისში და გრძელდება ივლისის შუა რიცხვებამდე, ნაყოფი - მსხვილია, საშუალო მასა 3.5-4.1 გრამი, კონუსური მოყვანილობის, მკვრივი, ალისფერი წითელი. ხასიათდება საუცხოო გემოთი.

პერიოდი

მცენარე: შემოდგომაზე მსხმოიარე, ძალიან ძლიერი ზრდის, ვერტიკალური ტოტებით, დაავადებების მიმართ შედარებით გამძლე, უხვმოსავლიანი.

ნაყოფი: ღია წითელი, დიდი ზომის, მკვრივი, კარგი არომატით, განკუთვნილია ნედლად მოხმარების მიზნით. საკრეფი სიმწიფე იწყება აგვისტოს მეორე ნახევარში და გრძელდება ოქტომბრის მეორე დეკადამდე.

პართინა

მცენარე: შემოდგომაზე მსხმოიარე, ახალი ჯიშია, გამოსადეგია ასევე სათბურებში წარმოებისათვის.

ნაყოფი: მუქი წითელი ფერისაა, კონუსური მოყვანილობის, მკვრივი, მუქი წითელი, გამოირჩევა კარგი საგემოვნო თვისებებით. ნაყოფი - დიდია, საშუალო მასა 3.5 - 4.5 გრამი. რემონტატული ჯიშია, შიდა ქართლის პირობებში იწყებს დამწიფებას ივლისის ბოლოს და გრძელდება ოქტომბრის შუა რიცხვებამდე.

კარტოფილის წარმოების საინვესტიციო შესაძლებლობები

საქართველოს ბუნებრივ-კლიმატური პირობები შესაძლებლობას იძლევა ვანარმოთ, როგორც სასურსათო (საადრეო და საგვიანო), ასევე სათესლე და ეკოლოგიურად სუფთა (მაღალმთიან ზონაში) კარტოფილი.

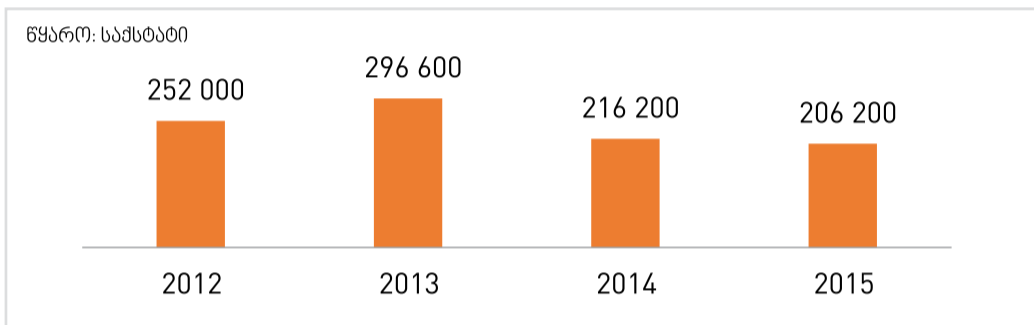
კარტოფილი გარემო პირობებთან კარგი შემგუებლობით გამოირჩევა. გაღვივებისათვის საკმარისია 5-6°C, ხოლო ოპტიმალური 13-15°C ტემპერატურა, რაც საქართველოს დაბალ ზონაში (ქვემო ქართლის რეგიონი), სადაც ტემპერატურის დაწვევა ადრეულ პერიოდში ხდება, საადრეო და საშუალო ჯიშის კარტოფილის წარმოების

საუკეთესო პირობებს ქმნის. კარტოფილის ძირითადი მწარმოებელი რეგიონებია სამცხე-ჯავახეთი, ქვემო ქართლი და აჭარა. ადგილობრივ ბაზრებს ქვემო ქართლის რეგიონიდან, ძირითადად, მაისის შუა რიცხვებიდან მიწოდებათ ადგილობრივი საადრეო კარტოფილი, ხოლო დანარჩენი ბაზარზე სექტემბრის დასაწყისიდან თებერვალი-მარტის პერიოდამდე არის ხელმისაწვდომი. ქართული კარტოფილის გემური თვისებები მემობელი ქვეყნების მხრიდან მასზე მოთხოვნის ზრდაში არსებით როლს თამაშობს.

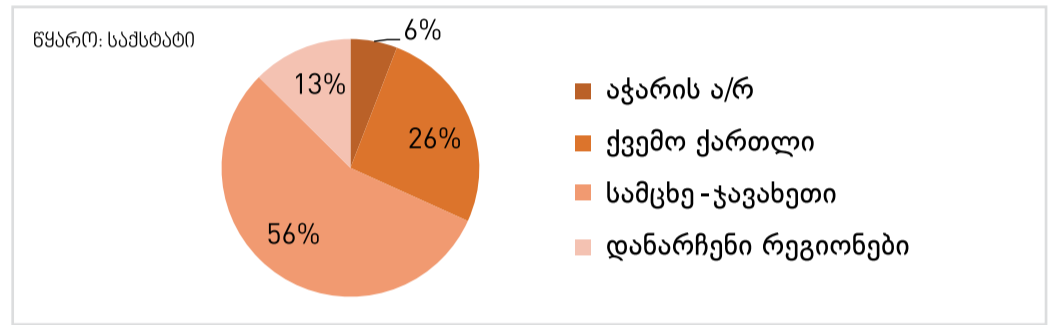
საინვესტიციო შესაძლებლობები

- მაღალკონდიციური თესლის მიწოდება
- წარმოების საშუალებების მიწოდება (სარწყავი სისტემები, მცენარეთა დაცვის საშუალებები, სასუქები, და სხვა)
- ღია გრუნტში წარმოება
- სასოფლო-სამეურნეო მანქანა-დანადგარებისა და ხელსაწყოების მიწოდება
- პროდუქციის შენახვისთვის მომსახურების მიწოდება, რომელიც აღჭურვილია კლიმატკონტროლირებადი სისტემებით
- სატვირთო გადაზიდვების მომსახურების მიწოდება, რომელიც აღჭურვილია კლიმატკონტროლირებადი სისტემებით

წარმოება წლების მიხედვით (ტონა)

წარმოება რეგიონების მიხედვით (2015 წელი)

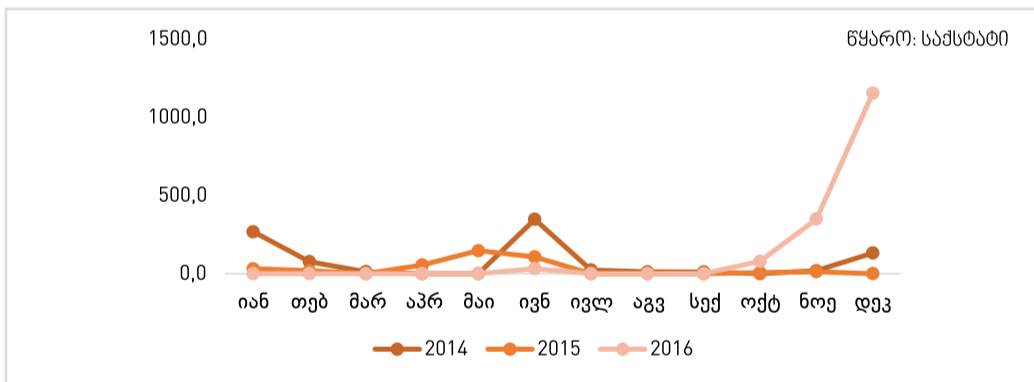

დარგვის და მოსავლის აღების პერიოდები

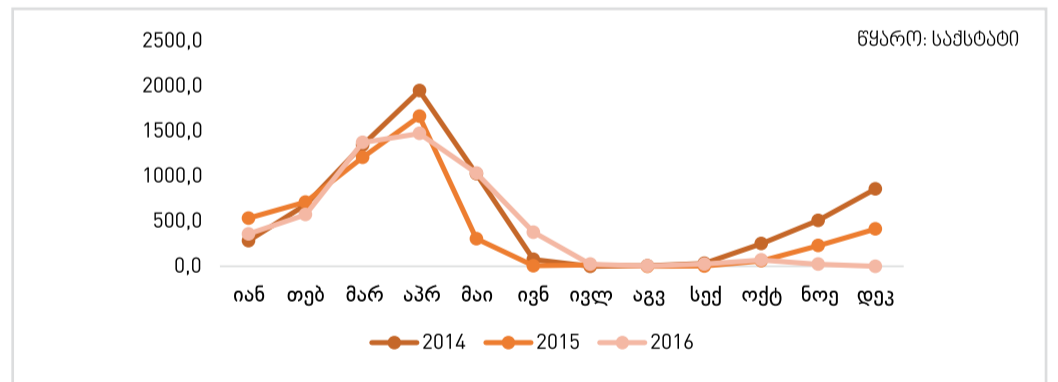
თვეები	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
დარგვა												
მოსავლის აღება												

საქართველოში მოსავლიანობის პროცენტული წილი სხვა ქვეყნების მოსავლიანობასთან მიმართებაში			
სომხეთი	აზერბაიჯანი	თურქეთი	ევროპაში
53%	75%	36%	38%

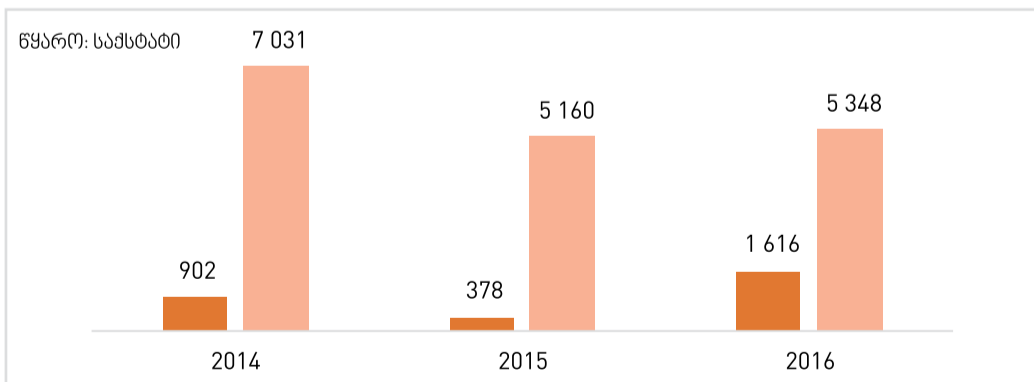
მქსორტი წლების მიხედვით (1000 აშშ დოლარი)

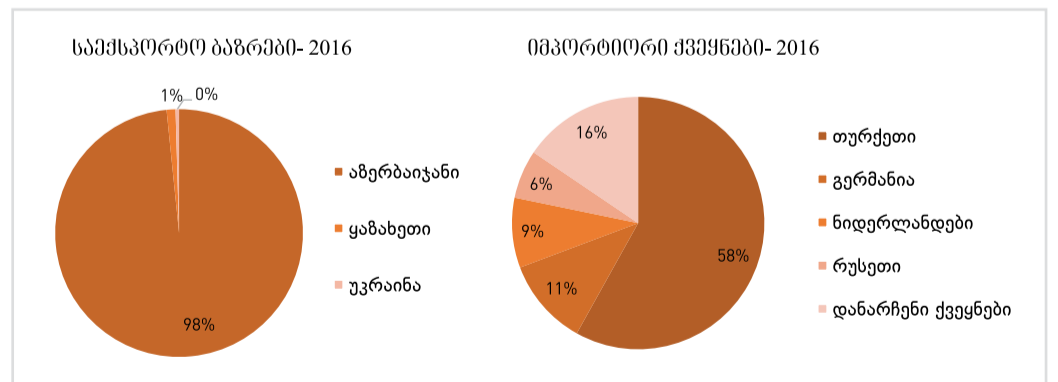
იმპორტი თვეების მიხედვით (1000 აშშ დოლარი)

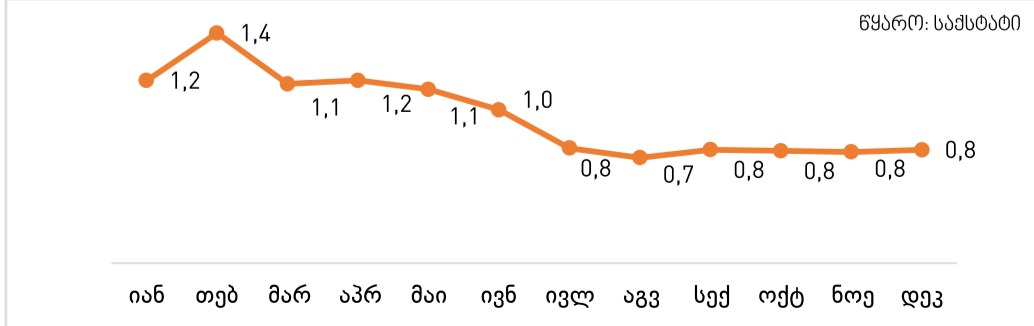
მქსორტი-იმპორტი წლების მიხედვით (1000 აშშ დოლარი)

ძირითადი სავაჭრო პარტნიორები

საგალო საბაზრო ფასები (ლარი/კგ) თვეების მიხედვით (2016 წელი)

წლიური მოხმარება ერთ სულ მოსახლეზე (3 წლის საშუალო) ერთ სულ მოსახლეზე კარტოფილის წლიური მოხმარება შეადგენს 52 კგ-ს

ფინანსური მაჩვენებლები	
ფართობი	1 ჰა
საწყისი საინვესტიციო კაპიტალი (მიწის ფასი)	5 000 ლარი
უკუგების პერიოდი	მე-3 წელი
IRR (8 წელი)	40 %